Medling vid brott

En handbok

brå
brottsförebyggande rådet

Medling vid brott

En handbok

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Handboken kan beställas hos Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-690 91 90, fax 08-690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon: 08-401 87 00. Fax 08-411 90 75.
E-post: info@bra.se
Internet: www.bra.se
Författare: Niklas Odén, Lottie Wahlin, Eleonore Lind, Eva Carling
Redaktör: Lottie Wahlin
Grafisk formgivning och omslag: Anna Gunneström, Bild & Bokstav
Layout: Malin Lindgren
Tryck: Edita Norstedts, Västerås 2007
© 2007 Brottsförebyggande rådet
ISBN 978-91-85664-57-3

Innehåll

Förord 5

Om medling vid brott 7

Medling vid brott 7
Reparativ rättvisa – filosofin bakom medling vid brott 8
Lag om medling med anledning av brott 8
Varför ska vi bedriva medling vid brott? 9
Medling som brottsofferstöd 9
Medling som brottsförebyggande åtgärd 9
Medling ur ett samhällsperspektiv 10
Syftet med handboken 11

Lagar om medling 12
Lag (2002:445) om medling med anledning av brott 12
Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) 20
Socialtjänstlagen (2001:453) 22
Sekretesslagen (1980:100) 22
Personuppgiftslagen (1998:204) (PuL) 23
Arkivlagen (1990:872) och arkivförordningen (1991:446) 24

Medlingsprocessen, medlarens uppgifter och roll 26
1. Lämpliga medlingsärenden 27
2. Ärendet överlämnas och tas emot 29
3. Medlingsärendet förbereds 30
4. Parterna kontaktas 33
5. Förmöten 36
6. Medlingsmötet
7. Medlaren bistår vid upprättande av avtal 39
8. Medlingsärende avslutas och återrapporteras 49
9. Medlingsärende och verksamhet följs upp 50

Medlingens organisation 52
Kommunal eller regional organisation 52
Medlingsverksamhetens organisation och placering 53
Medlingens samverkansparter 53
För att organisationen ska fungera 57
Checklista 59
Tjänstemannamedlare och lekmannamedlare 61

Bilaga 1 Lagen om medling vid brott 63
Bilaga 2 Europarådets rekommendationer 65
Bilaga 3 Förslag till informationsbroschyr 68
Bilaga 4 Förslag till ärendeblankett 71
Bilaga 5 Förslag till dokumentationsmall eller försättsblad 73
Bilaga 6 Förslag till skriftlig information till gärningsperson och vårdnadshavare 75
Bilaga 7 Förslag till information vid telefonkontakt med gärningsperson och brottsoffer 77
Bilaga 8 Förslag till checklistor för förmöte och medlingsmöte 79
Bilaga 9 Förslag till utformning av avtalsblankett plus lathund 85
Bilaga 10 Förslag till mall för återrapportering till berörda myndigheter 88
Bilaga 11 Myndigheter och organisationer 90

Referenser 94

Förord

Medling vid brott är under stark utveckling i Sverige. Från och med den 1 januari 2008 ska alla kommuner kunna erbjuda medling till unga under 21 år som begått brott.

De första medlingsverksamheterna i Sverige startade för snart 20 år sedan i Solna/Sundbyberg utanför Stockholm och i Hudiksvall. I slutet av 1990-talet uppdrog regeringen åt Brottsförebyggande rådet (Brå) att ekonomiskt stödja och samordna en försöksverksamhet med medling i ett trettiotal kommuner. År 2002 antog riksdagen en medlingslag (SFS 2002:445, Medling med anledning av brott), som är en ramlag för medling i kommunal eller statlig regi. Syftet med lagen är att stödja en likformig utveckling av medling i hela landet och därigenom tillgodose kraven på rättssäkerhet.

För att medling ska bli tillgänglig i hela landet har Brå sedan början av år 2003 på regeringens uppdrag fördelat ekonomiskt stöd till nya medlingsverksamheter och till att utveckla befintliga verksamheter. En annan viktig del av uppdraget är att utbilda medlare och medlingssamordnare samt att säkra verksamhetens kvalitet.

En förutsättning för att få ekonomiskt stöd är att verksamheten utformas i enlighet med intentionerna i medlingslagen. Trots det kan vi konstatera att medling med nödvändighet måste organiseras och genomföras på olika sätt utifrån lokala förutsättningar. Framför allt kommunstorlek och de berörda myndigheternas (polis, åklagare och socialtjänst) olika uppdrag och organisering, men också traditioner och kultur, innebär att man stöter på problem och svårigheter vid utvecklingen av en effektiv medlingsverksamhet.

Syftet med *Medling vid brott* är att ge kunskap om och exempel på hur medling vid brott kan organiseras och vilken roll de olika intressenterna – i första hand polis, socialtjänst och åklagare – har i medlingsprocessen. Boken beskriver också de olika stegen i ett medlingsärende, från polisanmälan till medlat ärende, samt medlarens roll genom hela medlingsprocessen. I bilagor kommenteras aktuella lagar. Där finns också förslag på utformning av informationsbroschyrer, checklistor, blanketter och rapportmallar.

Huvudförfattare till handboken är Niklas Odén. Eleonore Lind och Lottie Wahlin vid Brå har bidragit med kunskapsunderlag, synpunkter och redigering. Eva Carling och Yvonne Häggström vid Brå har bidragit med synpunkter på främst de juridiska delarna av boken.

Flera myndigheter och medlingsverksamheter har läst och kommenterat innehållet. Framför allt har Gudrun Norborg vid Brottsoffermyndigheten, Ewa Nyhult, Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Stockholm och Ann-Christine Ljungblom vid medlingsverksamheten i Eskilstuna bidragit med viktiga synpunkter.

Vår förhoppning är att *Medling vid brott* ska komma till nytta i det vardagliga medlingsarbetet.

Stockholm i april 2007

Jan Andersson
Generaldirektör

Lars Alexandersson
Enhetschef

KAPITEL 1

Om medling vid brott

I detta kapitel

- Medling vid brott bygger på filosofin om reparativ rättvisa.
- Medling vid brott i Sverige bedrivs utifrån ”lag om medling med anledning av brott”.
- Medling bedrivs huvudsakligen av kommunernas socialtjänst.
- Medlaren kan vara tjänsteman eller lekman.
- Utöver socialtjänsten är polis, åklagare, domstol, kriminalvård och brottsofferjourer viktiga aktörer i medlingsverksamheten.
- Medling vid brott skiljer sig från annan medling i det hänseendet att det är en part som har begått ett brott mot en annan part.

Medling vid brott

Medling är en konfliktlösningsmetod där två parter möts tillsammans med en opartisk medlare för att finna en lösning på konflikten. Medling vid brott skiljer sig från annan form av medling i det hänseendet att det är en part som har begått ett brott mot en annan part. Det är alltså ingen konflikt i vanlig bemärkelse som ska lösas. Målsättningen är i stället att parterna ska få en bättre förståelse för vad som har hänt, varför det hände och vilka konsekvenser händelsen, det vill säga brottet, har fått. På så sätt kan brottsoffret ges möjlighet att bearbeta de känslor och rädslor som brottet har fört med sig. Gärningspersonen ges i sin tur möjlighet att reflektera över sitt brott, ta ansvar för följderna och om möjligt ställa till rätta den skada brottet har åsamkat brottsoffret. Medlarens fokus ska vara att stödja och underlätta samtalet mellan parterna så att bägge uppnår förståelse för brottshändelsen och dess konsekvenser.

Reparativ rättvisa – filosofin bakom medling vid brott

Det rättssystem som tillämpas i Sverige benämns i rättsfilosofiska termer retributivt, det vill säga bestraffande. Förenklat kan sägas att gärningspersonens skuld ska bevisas och straff utmätas utifrån vissa givna påföljdsbestämmelser. Det för med sig att de inblandade parterna, gärningsperson och brottsoffer, ges en mer sekundär roll. De för ingen dialog med varandra, utan processen sköts via ombud (åklagare, advokater och domare) som representerar rättssystemet.

Medling vid brott bygger på filosofin om Restorative Justice, på svenska reparativ rättvisa. Rättsfilosofiskt skiljer sig reparativ rättvisa på ett antal punkter från det system som faktiskt tillämpas, retributiv rättvisa. I det reparativa rättvisesystemet ges gärningsperson och brottsoffer en mer framträdande roll i rättsprocessen. Man utgår från de konsekvenser brottshändelsen givit upphov till och hur gärningspersonen kan ta ansvar för dessa genom att gottgöra brottsoffret, det vill säga att försöka reparera skadan. Det reparativa rättvisesystemet strävar efter försoning och reparation av skadan i stället för att utkräva straff för den brottsliga gärningen (Mirsky Laura, 2003. Albert Eglash and Creative Restitution: A Precursor to Restorative practices. www.restorativepractices.org).

Lag om medling med anledning av brott

I Sverige bedrivs medling vid brott utifrån befintlig lagstiftning. I slutet av 1990-talet tillsattes en statlig utredning (SOU, 2000:105) för att utreda medlingens roll i rättssystemet. Utredningen ledde till en särskild lag om medling år 2002 (lag 2002:445 om medling med anledning av brott). Lagen om medling med anledning av brott är en så kallad ramlag. Det innebär att den inte detaljreglerar verksamheten utan endast anger syftena och förutsättningarna för att medling ska kunna ske. De viktigaste punkterna i lagen är:

- deltagande i medling är frivilligt
- medling ska ske i båda parters intresse
- gärningen ska vara polisanmäld och erkänd
- medlaren ska vara kompetent och opartisk.

Läs mer om lagen i kapitel 2.

Varför ska vi bedriva medling vid brott?

Riksdagen beslutade i maj år 2006 att stärka medlingens roll genom att göra kommunerna skyldiga att kunna erbjuda alla lagöverträdare under 21 år medling, från och med 1 januari år 2008. Medling vid brott ska ses och användas som ett komplement till det rådande rättssystemet. Men vilka är de syften som ligger till grund för att tillhandahålla och genomföra medling vid brott?

Medling som brottsofferstöd

För ett brottsoffer kan en brottshändelse få långtgående negativa konsekvenser. I den ordinarie rättsprocessen ges brottsoffret liten möjlighet att bearbeta dessa. I medling däremot får brottsoffret förutom att beskriva sin upplevelse av händelsen även ställa frågor till gärningspersonen och ges därigenom möjlighet att bearbeta brottshändelsen så att negativa effekter som ångest, vrede, depression eller oro minskar. I den ordinarie rättsprocessen kan brottsoffret få upprättelse genom skadestånd. I medling finns även möjlighet till annan slags gottgörelse. Här har forskning visat en ganska entydig bild av medlingens positiva effekter för brottsoffret (se till exempel Sherman och Strang 2004).

Medling som brottsförebyggande åtgärd

Medling vid brott ska framför allt användas vid brott begångna av unga lagöverträdare. Skälen till att göra medlingen ungdomsinriktad är, förutom att brottsoffer torde vara mer villiga att möta yngre än äldre gärningspersoner, att ungdomar anses lättare att påverka att inte återfalla i brott. I medlingen ges den unge gärningspersonen en möjlighet att reflektera över och förstå konsekvenserna av sin gärning samt ta ansvar för den gentemot brottsoffret. Målsättningen är att gärningspersonen genom detta påverkas till att helt avstå från eller i mindre utsträckning begå liknande brottsliga gärningar i framtiden. På så sätt antas medling vid brott kunna ha en brottsförebyggande effekt.

Då medling som metod bygger på konfliktlösning mellan människor kan ett resultat av att ha genomgått medling vara att parterna själva blir bättre på att hantera och lösa framtida konflikter. De har fått personliga verktyg för konfliktlösning. På så sätt kan

deltagande i en medling hjälpa såväl gärningspersoner som brottsoffer att i framtiden lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. Även här kan man anta att medling kan ha en framtida brottsförebyggande effekt.

Forskning om medlingens eventuella brottsförebyggande effekter, det vill säga huruvida gärningspersonens deltagande i medling minskar risken för återfall i brottslighet, är emellertid inte entydig. Medling tycks medföra en minskning av återfall för vissa gärningspersoner, vid vissa brottstyper och under vissa omständigheter. Mer kunskap behövs för att säkert kunna säga när, för vilka gärningspersoner och under vilka omständigheter medling har en sådan positiv effekt.

Medling ur ett samhällsperspektiv

Som tidigare nämnts är rättssystemets möjligheter för gärningsperson och brottsoffer att mer aktivt delta i rättsprocessen relativt små. Parterna företräds av ombud. Med en kompletterande medling ges de i större utsträckning möjlighet till deltagande och påverkan i processen.

Polis, åklagare och domstol kan ta hänsyn till att medling skett eller ska ske. Åklagaren ska ta medling i beaktande vid prövning av åtalsunderlåtelse. Medling kan i vissa fall avlasta rättssystemet från mindre allvarliga brott.

Vem bedriver medling?

I Sverige bedrivs medling så gott som uteslutande av kommunernas socialtjänst. I några fall har dock medlingsverksamhet drivits av polis eller frivilligorganisationer, som exempelvis brottsofferjourer.

Vem är medlare?

Medlaren kan vara en tjänsteman, vanligtvis anställd inom socialtjänsten, som på heltid eller deltid inom sin ordinarie tjänstgöring arbetar med medling. Medlaren kan också vara en så kallad lekman. Det innebär att han eller hon är en ”vanlig” medborgare med annat yrke, men som har ett samhällsengagemang och lämplighet att vara medlare. Lekmannamedlaren arvoderas för enskilda uppdrag.

Andra aktörer som berörs av medling

Utöver socialtjänst är polis, åklagare, domstol, kriminalvård och brottsofferjour viktiga aktörer som påverkar och själva berörs av medlingsverksamheten.

Mer om vilka som bedriver medling och om medlingens organisation kan du läsa i kapitel 4.

Syftet med handboken

Handboken vänder sig i första hand till den som arbetar eller ska arbeta som medlare eller medlingssamordnare. Den är uppbyggd så att läsaren lätt och snabbt ska hitta den information som han eller hon söker. Handboken ska dels ge en allmän information om medling, dels kunna användas när en specifik fråga blir aktuell eller när minnet behöver friskas upp kring någon särskild del i medlingsprocessen. Boken kan betraktas som ett stöd för medlaren eller samordnaren och ska kunna användas som ett ”uppslagsverk” för att få svar på olika frågor som berör lagar om medling, medlingens process, medlarens uppgifter, medlarens roll och medlingsverksamhetens organisation.

KAPITEL 2

Lagar om medling

I detta kapitel finns de lagar som har relevans för medlingsverksamheten. Till lagarnas paragrafer finns förklarande kommentarer för att underlätta tolkning, förståelse och tillämpning i medlingsverksamheten.

Som underlag, utöver lagtexterna, har regeringens proposition 2001/02:126 och 2005/06:165 med vidhängande författningskommentarer använts.

Följande lagar behandlas i detta kapitel:

- Lag (2002:445) om medling med anledning av brott
- LUL (1964:167) lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Sekretesslag (1980:100)
- Personuppgiftslag (1998:204)
- Arkivlag (1990:782)

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott

1 § Denna lag gäller medling som anordnas av staten eller av en kommun med anledning av brott.

Lagen innebär att medling som genomförs av andra aktörer och av andra orsaker än brott inte omfattas av denna lag. De skäl som anges i regeringens proposition (2001/02:126) till att medling vid brott bör regleras i lag är först och främst rättssäkerhetsskäl. Genom en reglering ser man till att medling som sker i offentlig regi med anledning av brott uppfyller de krav som ställs på en sådan verksamhet för att den ska vara rättssäker.

2 § Med medling avses i denna lag att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta.

Medling regleras inte i lagen som metod, utan beskrivs som ett möte mellan gärningsperson och målsägande där dessa med stöd av en medlare ges möjlighet att tala om brottet och dess följder. Med gärningsman avses den som har utfört den polisanmälda handlingen även om brottsrubriceringen är anstiftan eller medhjälp. Med målsägande (vanligtvis kallad brottsoffer) avses den som brottet har begåtts mot eller som av brottet har blivit förnärmad eller lidit skada. Lagen omfattar inte så kallade successorer, exempelvis försäkringsbolag som genom försäkringsavtal har övertagit brottsoffrets skadeståndsanspråk och därigenom blivit part i målet. Lagen reglerar inte hur många gärningspersoner och målsägande som kan delta vid en enskild medling utan detta måste bedömas från fall till fall.

3 § Medling skall ske i bägge parters intresse. Målet skall vara att minska de negativa följderna av brottet. Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsägande ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.

Medling ska alltid utgå från en tvådelad målsättning: minska gärningspersonens risk för återfall i ny brottslighet och ge brottsoffret möjlighet till bearbetning av den negativa upplevelsen. Båda målsättningarna väger lika tungt. Medling får därför aldrig användas enbart som en brottsförebyggande metod för gärningspersonen eller enbart som en rehabiliterande metod för brottsoffret, då detta innebär en risk för att den ena partens intresse tillgodoses på bekostnad av den andres.

4 § Till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses. Medlaren skall vara opartisk.

Lagtexten anger inte huruvida medlingsverksamheterna ska ha tjänstemän eller lekmän som medlare utan det är den enskilda medlingsverksamhetens val. Lagtexten anger bara att det är de personliga egenskaperna som ska ligga till grund för val av medlare.
I författningskommentaren står att det är viktigt att medlaren har den utbildning och erfarenhet som behövs samt är lämpad för uppgiften. Men inte heller här ges mer vägledning än så. Det är med

andra ord upp till ansvariga för medlingsverksamheten att utifrån egen erfarenhet bedöma medlarens kompetens och rättrådighet. Stor vikt bör läggas vid personliga egenskaper såsom att kunna skapa förtroende, hantera konflikter, klara av upprörda känslor utan att själv dras med samt kunna tolka människors signaler och känslolägen. Dessa förmågor är förutsättningar för att lyckas väl i sitt uppdrag som medlare.

Medlaren ska även vara opartisk och se till att båda parters intressen tillgodoses. Ingen av parterna ska kunna dominera medlingsmötet, utan båda ska få komma till tals och ge sin syn på det inträffade. Speciellt viktigt är att medlaren uppmärksammar att brottsoffret inte utsätts för ytterligare kränkning.

5 § Medling skall vara frivillig för både gärningsman och målsägande. Det brott som medlingen avser skall vara anmält till polisen. Dessutom skall gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen behandlar de grundläggande kraven för att medling ska komma till stånd.

I paragrafens inledning anges att det ska vara frivilligt för båda parter att delta i medling. Det är viktigt att båda parter får detta klart för sig när de tillfrågas om de vill delta. En gärningsperson som har tvingats, eller känt sig tvingad, att delta vid medlingsmötet kommer knappast att ge brottsoffret en ärligt menad ursäkt, vilket gör att mötet kan bli ytterligare en kränkning för brottsoffret. Frivilligheten att delta är en förutsättning för ett meningsfullt medlingsmöte och medlaren ska säkerställa att så är fallet.

Vidare anges att gärningen ska vara polisanmäld och att gärningspersonen ska ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Gärningspersonens ansvarstagande för brottet ska med andra ord vara klarlagt och inte bli föremål för diskussion under själva medlingsmötet. Risken finns annars att medlingsmötet får karaktären av en rättegång där skuldfrågan ska klargöras, vilket inte är meningen. Gärningspersonen kan dessutom svårligen ha förståelse för brottets konsekvenser om denne inte ens erkänner att han eller hon har begått eller deltagit i det som anmälan avser. Brottsoffret kan heller inte bearbeta sina upplevelser om gärningspersonen

förnekar delaktighet i brottshändelsen. Båda parter ska, med medlarens hjälp, i förväg veta och vara överens om vad de ska tala med varandra om och i vilken grad gärningspersonen tar på sig ansvar för brottet.

I paragrafens andra stycke står det att medling endast ska ske då det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Här är medlingens syften, som framgår av 3:e paragrafen, centrala. Uppfylls inte dessa ska inte medling genomföras. Annat som bör bedömas när det gäller medlingsfallets lämplighet är parterna och deras inbördes relation. Det är till exempel tveksamt om våldsbrott begångna i familjerelationer lämpar sig för medling.

Man ska även ta i beaktande vilken typ av brott som är begångna. Inga brottstyper är enligt lagen uteslutna från medling, men sexualbrott och så kallade offerlösa brott, exempelvis narkotikabrott, är normalt inte lämpliga för medling. Gärningspersonens och brottsoffrets ålder ska också vägas in då man bedömer lämpligheten att genomföra medling. Huvudregeln är att barnet (gäller båda parter) ska ha uppnått en sådan ålder och mognad att han eller hon förstår medlingsförfarandet. När det gäller gärningspersoner under tolv år, ska medling ske endast om det finns synnerliga skäl. Vårdnadshavarnas inställning är, i normalfallet, av avgörande betydelse i dessa fall. Någon övre åldersgräns för medling finns inte i lagen.

6 § Medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt. Medlaren skall samråda med förundersökningsledaren om medling avses äga rum innan förundersökningen har avslutats. Om medlingen avses äga rum därefter, men innan det finns en lagakraftvunnen dom, skall medlaren samråda med åklagaren.

Det finns ett antal skäl för att medlingsförfarandet ska ske skyndsamt. Ett sådant skäl är att medlingen ska överensstämma med hur ungdomsmål överlag hanteras. Enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL) och Förundersökningskungörelsen (2 §) ska en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott för vilket ett fängelsestraff i mer än sex månader kan utdömas bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut om åtal ska fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Dock finns ett tillägg i LUL som säger att om medling ska äga rum får denna tidsfrist förlängas så att medlingen kan ingå i åklagarens beslutsunderlag. De olika aktörerna i medling, polis,

medlingsverksamhet och åklagare, ska i enlighet med lagens intention, sträva efter en snabb behandling av medlingsärenden då gärningspersonerna och ibland även brottsoffren är unga. Ett viktigt syfte med medling är att gärningspersonen ska förstå och ta ansvar för konsekvenserna av sitt handlande samt göra rätt för sig gentemot brottsoffret. Därför bör medling i normalfallet genomföras så snart som möjligt efter det att brottet har begåtts. Dock bör hänsyn tas till vissa faktorer. Brottet kan till exempel vara av sådan art att en längre tid behöver gå innan parterna bör eller orkar träffa varandra och såväl gärningsperson som brottsoffer kan behöva tid för att beslutet om att delta ska mogna fram. I dessa fall ska inte medlingen forceras. I de fall medling blir aktuellt efter en avslutad rättsprocess är inte skyndsamhetskravet lika starkt.

I paragrafen står att medlaren ska samråda med förundersökningsledare och åklagare. Samråd ska ske för att klargöra om det finns risk för att en medling mellan parterna kan äventyra förundersökningen och den kommande rättsprocessen. Hur rutinerna för detta samrådsförfarande ska gå till löses lämpligen av de enskilda medlingsverksamheterna i samarbete med polis och åklagare. Man bör sträva efter en enkel form för samrådet så att det inte motverkar lagens intention om skyndsamhet. I det enskilda fallet är det medlaren som gör bedömningen, med vägledning från de rutiner som skapats.

7 § Både gärningsman och målsägande skall informeras om vad medlingen innebär och på annat sätt förberedas i den omfattning som behövs.

Av paragrafen framgår att det är viktigt att parterna får tillräcklig information om vad medlingsförfarandet innebär samt förbereds på ett lämpligt sätt. En förutsättning för att en medling ska uppnå sitt syfte är att parterna är väl informerade och förberedda för det som ska ske. Parterna bör få såväl muntlig som skriftlig information om hur medlingen går till, dess syften och aktuella sekretessregler. Så kallade förmöten kan i många fall vara lämpliga för att förbereda parterna. Speciellt vid allvarligare brott är det viktigt att medlaren träffar parterna och eventuellt vårdnadshavare enskilt före medlingsmötet. Det är viktigt att låta förberedelserna ta den tid som behövs så att ingen kommer oförberedd eller med felaktiga förväntningar till medlingsmötet. Det kan innebära att man behöver genomföra flera förmöten innan parterna känner sig

trygga och vet vad som kommer att hända vid medlingsmötet. Det är medlarens uppgift att bedöma när parterna är redo för mötet dem emellan.

8 § Vårdnadshavare för gärningsmannen och målsägande skall ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det är förenligt med syftet med medlingen och det i övrigt kan anses lämpligt.

Paragrafen anger vilka utöver parterna som ska eller kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet. I första hand är det gärningspersonens och brottsoffrets vårdnadshavare som ska ges tillfälle att närvara i de fall parterna är omyndiga. Det anses extra viktigt att gärningspersonens vårdnadshavare deltar och på så sätt engageras för att påverka den unge att i framtiden inte begå brottsliga handlingar. Förutom det stöd vårdnadshavaren kan ge vid själva medlingsmötet kan dennes medverkan ibland krävas för att avtal om gottgörelse ska kunna träffas.

Vårdnadshavarna ska ges möjlighet att närvara vid medlingsmötet om det inte finns särskilda skäl mot detta. Sådana skäl kan vara att vårdnadshavaren på något sätt var inblandad i händelsen, har svårt att acceptera att den underåriga har tagit på sig ansvaret för gärningen eller om syftet med medlingsmötet på något sätt riskeras av vårdnadshavarens närvaro. I vissa fall kan det till och med innebära en risk för den unge om vårdnadshavare deltar i processen. Det kan exempelvis gälla i familjer där allvarlig missbruksproblematik föreligger eller där den unge riskerar att utsättas för hot eller våld. Om den unge uttrycker önskemål om att vårdnadshavaren inte ska närvara vid medlingsmötet eller delar av det eller om det på annat sätt framkommit att vårdnadshavarens närvaro är olämplig, är det viktigt att medlaren tar hänsyn till detta. Om vårdnadshavaren deltar i mötet, men stör eller på ett otillbörligt sätt lägger sig i medlingen kan medlaren be denne lämna rummet. Det är medlaren som måste bedöma om det är lämpligt att vårdnadshavaren närvarar.

I paragrafens andra mening framgår att även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet. Det kan exempelvis vara en nära anhörig som inte är vårdnadshavare, familjehemsföräldrar eller andra vårdgivare eller stödpersoner till brottsoffret. Medlingsmötet kan därmed i princip även ha inslag av familjeråd-

slag om det är förenligt med mötets syfte och i övrigt lämpligt. Det är medlaren som bedömer vad som är bäst för att uppnå syftet med medlingen och beslutar om vilka som ska närvara och i vilken utsträckning de aktivt ska delta vid själva mötet. Däremot bör inte offentliga försvarare respektive målsägandebiträde eller annat juridiskt ombud delta vid medlingsmötet, då syftet med medling inte är att utreda brott eller lösa komplicerade skadeståndsfrågor.

9 § Vid medlingsmötet skall målsägande ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess följder. Gärningsmannen skall få möjlighet att berätta varför gärningen kom att begås och ge sin syn på sin situation. Målsägande kan också framställa önskemål om gottgörelse, och gärningsmannen kan framföra en ursäkt för sitt handlande.

Paragrafen anger medlingsmötets inriktning och olika delar. Huvudinriktningen för medlingsmötet är att båda parter ska ges möjlighet att prata om och på så sätt reda ut vad det var som hände och varför det hände. Båda parter måste få komma till tals. Brottsoffret ska under mötet ges möjlighet att återge sin upplevelse av brottet och dess konsekvenser. Likaså ska gärningspersonen få tillfälle att berätta om varför brottet begicks, varför det drabbade just brottsoffret och få ge sin syn på sin situationen. Utöver det kan brottsoffret ges möjlighet att framställa önskemål om gottgörelse. Med gottgörelse avses inte endast ekonomisk ersättning utan även ursäkter, att lämna tillbaka föremål, att göra en arbetsinsats med mera. Om gärningspersonen vill kan denne framföra en ursäkt till brottsoffret. Detta är ramverket till medlingsmötets innehåll, naturligtvis måste innehållet anpassas efter de rådande omständigheterna. Det är inget krav att medlingsmötet avslutas med att ett avtal ingås mellan parterna. Vad resultatet av medlingen blir är beroende av vilken typ av brott som är begånget, vilka eventuella krav brottsoffret har på gärningspersonen samt vilka möjligheter och vilken inställning gärningspersonen har.

10 § Medlaren skall medverka till att avtal om gottgörelse träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt. Om det framkommer att gärningsmannen inte uppfyller ett avtal som har träffats mellan parterna, skall medlare se till att åklagaren genast underrättas om detta, om det inte är obehövligt.

Brottsoffer och gärningsperson ska inom ramen för medlingen ges möjlighet att ingå avtal. Medlaren ska därför kunna medverka till att avtal om gottgörelse träffas mellan parterna. Förutsättningen är dock att avtalets innehåll inte är oskäligt eller oklart. Medlaren måste därför från fall till fall bedöma vad som är rimligt och lämpligt. Medlaren måste även vid upprättande av avtal vara uppmärksam på det styrkeförhållande som finns mellan parterna och motverka att den starkare parten, oavsett om det är gärningsperson eller brottsoffer, utnyttjar sin position för att vinna eventuella fördelar vid avtalsskrivningen.

Avtalen kan vara i form av en överenskommelse om hur man ska uppföra sig mot varandra i framtiden, så kallade *beteendeavtal* eller en överenskommelse om kompensation eller ersättning för de skador som har uppstått i samband med brottet, så kallat *ekonomiskt avtal*.

En variant av ekonomiskt avtal är *arbetsavtal*. Arbetsavtalet är en överenskommelse mellan brottsoffer och gärningsperson att gärningspersonen genom en arbetsinsats ska kompensera den skada som han eller hon har åsamkat brottsoffret.

Ekonomiskt avtal kan med fördel upprättas i sådana ostridiga och okomplicerade frågor som till exempel ersättning för en sönderslagen fönsterruta, en stulen eller skadad mobiltelefon eller en självrisk för en försäkring där kostnaderna är lätta att verifiera. Generellt kan sägas att egendomsbrott lämpar sig bättre för en diskussion om ersättning och skadestånd än vålds- och hotbrott. Lagen utesluter dock inte att medlaren medverkar till att avtal upprättas vid mer komplicerade avtalsskrivningar, men det ställer betydligt högre krav på medlarens kompetens på området. Medlaren bör vid tveksamheter rådfråga exempelvis kommunens jurist eller åklagaren om hur man bör gå tillväga. Det är viktigt att påpeka att avtalen är juridiskt bindande.

Är parterna oense om nivån på ersättningen bör frågan om skadestånd alltid behandlas i den ordinarie rättsprocessen. Likaså om frågan kompliceras av om flera gärningspersoner är inblandade i brottshändelsen. Dessa har då så kallad solidarisk skadeståndsskyldighet, vilket innebär att brottsoffret har möjlighet att kräva hela ersättningen från samtliga *eller* endast en av gärningspersonerna. Denne blir då skyldig att betala hela skadeståndet och får i sin tur kräva ersättning av de andra inblandade gärningspersonerna. Medlingsmötet bör inte utvecklas till en förlikningsförhandling om skadestånd, där brottsoffrets motiv att ställa upp på medlingen

är att få ekonomisk kompensation. Medlingens syften kommer då alltför lätt i andra hand. I sådana fall bör medlaren helt avstå från att beröra frågan om skadestånd i ett medlingsavtal. Det står dock parterna fritt – om de så vill vid medlingstillfället – att själva besluta om att ingå ett avtal utan medlarens medverkan.

Även om medlingsavtalet inte innehåller några ekonomiska konsekvenser utan till exempel en ursäkt eller reglerar hur parterna ska förhålla sig till varandra i framtiden, kan brottsoffrets rätt att kräva ekonomisk ersättning i form av skadestånd på grund av brott i en kommande rättegång ifrågasättas. Det är därför lämpligt att det i avtalet framgår huruvida avtalet har ersatt rätten till skadestånd. Som avslutning kan sägas att huvudregeln är att stor försiktighet bör iakttas vid avtalsskrivning och i synnerhet vid upprättande av ekonomiska avtal.

Ungdomar som är omyndiga får som huvudregel inte själva råda över sin egendom eller ingå förbindelser. Den unge kan således inte ingå ett bindande avtal om ekonomisk ersättning utan samtycke från förmyndare, vanligen den unges vårdnadshavare. Däremot kan ett avtal som gäller utförande av arbetsinsats ingås av den unge själv, men det ska godkännas av vårdnadshavare.

Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

4 § En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa skall bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kapitlet 18 paragrafen första stycket rättegångsbalken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till 1. att den misstänkte skall delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott, eller 2. utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

I den här paragrafen har ett tillägg gjorts som innebär att möjligheterna att överskrida tidsfristen utvidgats om den misstänkte ska delta i medling enligt lagen om medling med anledning av brott. Regeln innebär att förutsättningarna ökar för att genomförda eller planerade medlingar ska kunna beaktas av åklagaren vid prövningen av om åtalsunderlåtelse kan meddelas. Fristen får överskridas i

de fall medling är aktuell, men det innebär inte att det är tillräckligt att gärningspersonen har sagt sig vara villig att genomgå medling. En förlängning av tiden bör kräva att företrädare för medlingsverksamheten meddelat att förutsättningarna för medling är uppfyllda och att ett medlingsmöte är planerat. En sådan underrättelse bör lämpligen ske inom ramen för det samrådsförfarande som ska äga rum mellan medlaren och förundersökningsledaren (6 §, 2 st. lag om medling med anledning av brott). Om den planerade medlingen av någon anledning inte kan genomföras på utsatt dag, till exempel på grund av sjukdom, kan tidsfristen förlängas ytterligare en tid. Men eftersom det är väsentligt att ungdomsmål handläggs skyndsamt bör utrymmet för att förlänga tidsfristen på grund av att medlingsförfarandet uppskjutits vara begränsat.

6 § Om någon som inte har fyllt arton år är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa, skall socialnämnden genast underrättas. Av underrättelsen skall det framgå om den misstänkte har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott.

I den underrättelse som socialnämnden får av polisen ska det framgå om den unge har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling. Polisen har med andra ord ingen skyldighet att fråga men däremot skyldighet att notera om man har frågat. Om det av noteringen framgår att polisen inte har frågat den unge om dennes intresse av att delta i medling kan socialtjänsten ”fånga upp” de ärenden som annars inte skulle erbjudas medling.

17 § Åtalsunderlåtelse får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligt för den:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453)
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande. Vid bedömning av om åtalsunderlåtelse ska meddelas ska åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsägande för skada som uppkommit genom brottet, att avhjäl-

pa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra målsäganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott. Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömning av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts ska särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

I paragrafens tredje stycke har det lagts till att man vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse ska meddelas, särskilt ska beakta den unges vilja att medverka till att medling enligt den så kallade medlingslagen kommer till stånd. Denna ändring är ett förtydligande av det som tidigare gällde. Anledningen till förtydligandet är att lagstiftaren vill ge medlingen en starkare ställning i rättssystemet, så att fler medlingar ska komma till stånd.

Eftersom det i lagtexten är den unges vilja att medverka till medling som ges särskild betydelse och som ska beaktas, krävs inte att medlingen faktiskt genomförs. Brottsoffrets samtycke eller att medling är lämpligt i det givna ärendet är heller inte avgörande.

Socialtjänstlagen (1980:100)

1 c § Kommunen skall sörja för att enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år.

Paragrafen är ny sedan 1 juli 2006. Genom denna bestämmelse åläggs kommunerna att sörja för att medlingsverksamhet kan erbjudas i sådana fall där gärningsmannen är under 21 år. Medling blir från och med 1 januari 2008 obligatorisk, såtillvida att alla kommuner ska kunna erbjuda medling. Det är den kommun som i övrigt enligt socialtjänstlagen har ansvaret för den unge som ska svara för medlingsverksamheten för denne.

Sekretesslagen (1980:100)

7 kapitlet 44 § Sekretess gäller i verksamhet enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider men.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Uppgifter som rör den enskildes personliga förhållanden omfattas av sekretess. Alla uppgifter som kan härledas till en enskild person är således hemliga, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon av dennes närstående kan ta skada eller lida men av det. Ordet ”skada” omfattar ekonomisk skada som kan följa av att uppgift om någons ekonomiska förhållanden har lämnats ut. Med ordet ”men” avses integritetskränkningar som till exempel de psykiska obehag som kan följa av att uppgifter om att någon har utsatts för ett brott kommit till andra personers kännedom. Sekretessen gäller medlingsverksamhet som bedrivs i statlig eller kommunal regi. Både tjänstemannamedlare och lekmannamedlare omfattas av tystnadsplikten. Tystnadsplikt för medlare kan antas vara av stor betydelse för parternas villighet att delta i medling, vilket även påpekas av Lagrådet (Prop. 2001/02:126 sidan 47).

Huvudregeln är att inga uppgifter ska lämnas ut, men om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas ut har detta *företräde* framför det intresse som sekretessen ska skydda och uppgifterna kan lämnas ut (14 kap. 3 §). Det betyder att medlingsverksamheten kan återkoppla till åklagare eller socialtjänst samt att polisen, åklagaren eller kriminalvården kan lämna uppgifter till medlingsverksamheten och socialtjänsten. Socialtjänsten omfattas emellertid **inte** av denna paragraf, eftersom socialtjänsten omgärdas av en strängare sekretess. Observera att utlämnandet av sådana här uppgifter gäller myndigheter emellan. Medlingsverksamheten kan således inte lämna ut uppgifter till enskilda personer. Vid oklarheter rekommenderas att den enskilda medlingsverksamheten tar kontakt med kommunens jurist för hjälp och vägledning.

Personuppgiftslagen (1998:204) (PuL)

Syftet med lagen är att skydda människor från att deras personliga integritet kränks (1 § PuL).

Personuppgifter är all slags information som kan hänföras till en fysisk person som är i livet. Med behandling av personuppgifter menas åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, både datoriserade och manuella. Exempel på sådana åtgärder är insam-

ling, registrering, bearbetning och utlämnande av personuppgifter (3 och 5 §§). Datainspektionen är den myndighet som utövar tillsyn över detta (2 § personuppgiftsförordning 1998:1191). Personuppgifter får i princip bara behandlas om de registrerade lämnar sitt samtycke. Undantag kan dock göras om den som är ansvarig för personuppgifterna ska kunna utföra en arbetsuppgift i samband med myndighetsutövning eller om en arbetsuppgift av allmänt intresse, till exempel forskning, ska kunna utföras (9–10 §§. Se även 23–26 §§. Om information till den registrerade).

Om medlingsverksamheterna ska kunna handha och behandla personuppgifter måste parterna ge sitt samtycke. I de fall någon av parterna är omyndig är det vårdnadshavare som ger samtycket. Det betyder att brottsoffer, gärningsperson eller deras vårdnadshavare kan neka till att deras uppgifter behandlas.

Det är bara myndigheter som har rätt att behandla personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott (21 §). Behandling av personuppgifter ska anmälas till Datainspektionen, om inte den som ansvarar för detta har utsett ett personuppgiftsombud (36 §). Vem som är personuppgiftsombud ska anmälas till Datainspektionen (37 §). Ombudets uppgift är bland annat att se till att den som är ansvarig för personuppgifterna behandlar dessa på ett lagligt och korrekt sätt. Ombudet bör påpeka eventuella brister och anmäla dem till Datainspektionen om den personuppgiftsansvariga inte rättat till bristerna efter påpekande. Ombudet ska också föra förteckning över de personuppgiftsbehandlingar som den ansvarige genomför. Den som bryter mot PuL kan bli skadeståndsskyldig eller dömas till straff (48–49 §§).

För den enskilda medlingsverksamheten innebär det här att den behandling av personuppgifter som medlingsverksamheten medför naturligtvis ska ske i enlighet med PuL.

Arkivlagen (1990:782) och arkivförordningen (1991:446)

I arkivlagen, arkivförordningen och Riksarkivets föreskrifter finns bestämmelser om myndigheters arkiv. En myndighets arkiv bildas av de allmänna handlingarna från myndighetens verksamhet och andra handlingar som myndigheten tar hand om (enligt tryckfrihetsförordningen, 2 kap. 9 §). Myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet och ska bevaras, hållas i ordning och

vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättsskipningen och förvaltningen samt forskningens behov (3 § arkivlagen).

För den enskilda medlingsverksamheten innebär det till exempel att medlingsavtal, protokoll från medlingarna med mera ska arkiveras i enlighet med nämnda bestämmelser. Dokument som inte är en allmän handling och som är av ringa betydelse, som till exempel medlarens minnesanteckningar som inte tillför några nya uppgifter, undantas dock från denna regel (2 kap. 9 § TF).

Allmänna handlingar får gallras. Medlingsverksamheten ska följa myndighetens gallringsbeslut. Vid gallring ska man alltid beakta att arkiven utgör en del av kulturarvet och att det arkivmaterial som återstår ska kunna tillgodose ovan uppräknade ändamål (10 §).

KAPITEL 3

Medlingsprocessen, medlarens uppgifter och roll

I detta kapitel

Detta kapitel ska ses som en ”uppslagsbok” om medlingsprocessens olika steg och delar. Målsättningen är att läsaren på ett enkelt sätt kan hitta svar på specifika frågor om medlingsprocessen, medlarens uppgifter och medlarens roll. För att underlätta informationssökningen beskrivs medlingsprocessen i kronologisk ordning: från det att ett ärende uppstår vid en polisanmälan till genomförd och avslutad medling. Processen är uppdelad i 9 steg. Dessa är:

1. Lämpligt medlingsärende finns
2. Medlingsärendet överlämnas och tas emot
3. Medlingsärendet förbereds
4. Parterna kontaktas
5. Förmöten
6. Medlingsmöte
7. Medlare bistår vid avtals upprättande
8. Medlingsärendet avslutas och återrapporteras
9. Medlingsärendet och verksamhet följs upp

Varje steg i processen beskrivs utförligt och struktureras i ett antal underrubriker. På vissa ställen i beskrivningen av medlingsprocessen finns rutor med rubriken ”Medlarens roll” för att ytterligare förtydliga medlarens roll i just den delen av processen.

I texten finns ett antal hänvisningar till olika förslag på checklistor, mallar, blanketter, informationsmaterial med mera. Förslagen återfinns i avsnittet bilagor.

1. Lämpliga medlingsärenden

Kriterier för medling

Polisanmält

Innan ett ärende kan bli aktuellt för medling i enlighet med lagen om medling vid brott, krävs att brottet är polisanmält. Utöver det krävs att gärningspersonen har erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Förutom polisanmälda brott kan det finnas andra ärenden och andra tillfällen då medling kan vara en möjlig åtgärd. Vissa medlingsverksamheter tar exempelvis sig an att lösa konflikter mellan skolelever. Uppdraget eller förfrågan kan då ha kommit från skolan och behöver inte ha föregåtts av en polisanmälan. Om medlingsverksamheten i en kommun enbart ska ta sig an ärenden i enlighet med den så kallade medlingslagens kriterier eller om man ska fungera som ett kompetenscentrum för medling inom kommunen är naturligtvis en resursfråga och måste beslutas av respektive kommun.

I huvudsak vid ungdomsbrott

I lagstiftningen finns ingen övre åldersgräns för medling för gärningspersonen. Men i lagens förarbeten (proposition 2001/02:126 respektive 2005/06:165), anges att medling framför allt bör användas vid ungdomsbrott. Medling ska dock inte ske om gärningspersonen är under 12 år om det inte finns synnerliga skäl. När det gäller gärningspersonens övre åldersgräns tillämpar olika medlingsverksamheter olika regler. De flesta medlingsverksamheter medlar uteslutande i ungdomsbrott där ungdomarna är under 18 år medan andra även tar sig an ärenden med äldre gärningspersoner. I och med att kommunerna, från och med år 2008, är skyldiga att kunna erbjuda medling till alla gärningspersoner upp till och med 20 år, kommer den övre åldersgränsen att höjas i många medlingsverksamheter. När det gäller brottsoffer anges ingen övre åldersgräns, dock rekommenderas samma undre åldersgräns som för gärningspersoner.

Inga brottstyper uteslutna, men några mindre lämpliga

Lagen om medling med anledning av brott utesluter inte några brottstyper från medling, men säger samtidigt att *”medling endast får ske om det med hänsyn tagen till samtliga omständigheter framstår*

som lämpligt". I lagens förarbeten konstateras att medling vid så kallade offerlösa brott, till exempel narkotikabrott, inte är möjlig och att medling vid vissa andra brott, till exempel vid sexualbrott eller brott begångna mot barn och kvinnor inom familjen, knappast ter sig lämplig. Eftersom lagen ger tolkningsutrymme blir det varje medlingsverksamhets ansvar att göra en tolkning av vad som kan anses vara lämpliga omständigheter för att genomföra medling i varje enskilt ärende.

Olika vägar till medlingsärenden

Polisen tillfrågar

I de fall som uppfyller kriterierna för medling tillfrågar den utredande polisen den unge gärningspersonen om han eller hon tillåter att medlingsverksamheten tar kontakt. Enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL), ska det i den underrättelse som socialtjänsten får gällande brott begångna av minderåriga finnas en notering om huruvida gärningspersonen har tillfrågats om intresset för medling. Av underrättelsen ska också framgå hur denne i så fall har ställt sig till medling.

Socialtjänsten tillfrågar

Om informationen saknas i underlaget från polisen till socialtjänsten kan socialsekreteraren fånga upp detta och fråga gärningspersonen om medlingsverksamheten får ta kontakt. Polis och socialtjänst är därför de två "huvudingångarna" för möjliga medlingsärenden. Majoriteten av medlingsärenden i Sverige kommer från dessa två myndigheter. När det gäller myndiga gärningspersoner blir dock socialtjänsten sällan aktuell som förmedlare av ärenden.

Andra förmedlare

Det finns, som nämnts tidigare, även andra aktörer som kan förmedla ärenden till medlingsverksamheten. Det kan till exempel vara frivården, skolan, stödcenter för brottsoffer, brottsoffret eller gärningspersonen själv. I och med att fler äldre gärningspersoner, 18 år och äldre, kommer att bli aktuella för medling kan frivården komma att förmedla fler ärenden till medlingsverksamheterna. Det beror på att gärningspersoner misstänka för brott där fängelse finns i straffskalan förmedlas till frivården. Frivården gör en utredning om den misstänkte och dennes förhållanden. Utredningen skickas sedan till domstolen som tar den i beaktande i samband med

huvudförhandling och påföljdsbestämning. Frivården verkställer även vissa påföljder, som skyddstillsyn, övervakning med elektronisk kontroll och samhällstjänst samt sköter övervakning av villkorligt frigivna personer. Det innebär att frivården kan förmedla ärenden för medling efter det att rättegång har ägt rum och påföljd har inletts eller till och med avslutats.

Polisens och övriga initiativtagares roll i medlingsprocessen

I de allra flesta fall är det den utredande polisen som tillfrågar gärningspersonen om denne är intresserad av kontakt med medlingsverksamheten. Det är viktigt att poängtera att det inte är den som tillfrågar om intresset för medling som har till uppgift att informera om vad medling är, hur den går till och vad det innebär för gärningspersonen. Det är inte heller dennes uppgift att få gärningspersonen att tacka ja till att delta i medling. Polisens eller annan initiativtagares roll inskränker sig till att enbart fråga gärningspersonen om medlingsverksamheten kan ta kontakt.

Informationsmaterial till gärningsperson och brottsoffer

Det är bra om polisen, socialsekreteraren eller andra förmedlare av medlingsärenden har en kortfattad informationsbroschyr, som beskriver medling och dess syfte, att lämna till gärningspersonen. (Se förslag på innehåll i sådan informationsbroschyr i bilaga 3.) Broschyren bör även innehålla kontaktuppgifter till medlingsverksamheten. Om gärningspersonen vid förfrågan först tackar nej till att bli kontaktad av medlingsverksamheten men senare ändrar sig, kan han eller hon själv ta kontakt. Det är viktigt att alltid tänka på att det är frivilligt att delta i medling. Därför bör informationen inte upplevas som tvingande utan i stället visa möjligheterna med medling och de vinster som finns för såväl gärningsperson som brottsoffer (se bilaga 3).

2. Ärendet överlämnas och tas emot

Överlämnande av ärenden till medlingsverksamheten

Om gärningspersonen är intresserad av att bli kontaktad av medlingsverksamheten ska polisen, socialsekreteraren eller annan

förmedlare överlämna ärendet. För att medlingsverksamheterna ska ha några ärenden att medla i krävs att de verkligen får ärenden från polis eller annan förmedlare. Det gäller därför att ha rutiner som underlättar överförandet.

Ärendeblankett för överlämnande av medlingsärende

För att säkerställa och underlätta att medlingsärenden förmedlas har vissa medlingsverksamheter utarbetat en speciell uppdrags- eller ärendeblankett (se förslag på ärendeblankett i bilaga 4). Blanketten fylls i av utredande polis eller socialsekreterare i samband med att gärningspersonen tillfrågas om medling. Av blanketten framgår vilket brott som har begåtts, kontaktuppgifter till gärningsperson och brottsoffer samt hur gärningspersonen och eventuellt även brottsoffret ställer sig till att bli kontaktade av medlingsverksamheten. Blanketten överlämnas därefter till medlingsverksamheten, till exempel tillsammans med övriga underlag såsom förundersökning eller utredning. Om förundersökaren får kännedom om att det skulle medföra allvarlig skada om den unges vårdnadshavare informeras om brottshändelsen och en eventuell medling, är det angeläget att den informationen förs vidare till medlingsverksamheten.

Mottagande av medlingsärenden

När medlingsverksamheten tar emot ett medlingsärende registreras det. Registrering kan ske genom att ärendet tilldelas ett nummer och registreras i dator. De dokument som utgör underlag för ärendet samlas i en mapp och ges ett försättsblad (se Dokumentationsmall/försättsblad i bilaga 5) där ärendenumret noteras.

3. Medlingsärendet förbereds

En första genomgång av medlingsärendet

Efter det att ärendet registrerats bedömer medlingsverksamheten om det är lämpligt för medling. Medlaren eller medlingssamordnaren går igenom det underlag som finns medskickat. Frågor att ställa sig vid denna första genomgång är:

- Har gärningspersonen erkänt brottet eller delaktighet i det?
- Finns det ett tydligt brottsoffer?

- Vilken ålder har gärningsperson och brottsoffer?
- Vad för slags brott är begånget?
- Har gärningspersonen, eller båda parter, visat intresse för att bli kontaktade av en medlare?

Eventuellt behov av kompletterande uppgifter

Om det uppkommer frågor kontaktar medlingsverksamheten den som förmedlat ärendet för att få kompletterande uppgifter. Om ärendet anses lämpligt för medling lämnas det till en medlare.

Om förmedlaren är annan än polis eller socialtjänst

Om den som förmedlat ärendet är en annan aktör än utredande polis eller socialsekreterare, det vill säga frivården, en brottsofferjour eller privatperson, ställer det andra krav på medlingsverksamhetens arbete. Vid sådana tillfällen kan medlingsverksamheten själv upprätta en ärendeblankett och därefter begära in de underlag man behöver för att kunna göra en första bedömning.

Val av medlare

Beroende på om medlingsverksamheten använder sig av lekmannamedlare eller tjänstemannamedlare ser själva proceduren kring val av medlare lite olika ut.

Lekmannamedlare

Är medlingsverksamheten uppbyggd kring lekmannamedlare bedömer ansvarig tjänsteman vid medlingsverksamheten vem av medlarna som passar bäst för ärendet. Bedömning och val av medlare görs utifrån ärendets art och medlarens erfarenheter, kunskaper samt personliga egenskaper. Det kan handla om erfarenhet av mer komplicerade medlingar, särskilda språkkunskaper eller förmåga att handskas med vissa personlighetstyper.

Tjänstemannamedlare

Är medlingsverksamheten uppbyggd kring tjänstemannamedlare bedömer medlingssamordnaren eller gruppen vem som har tid och är mest lämplig för just detta ärende.

Medlarens roll

Medlaren ska driva processen

Medlingsgången kan ses som en process som löper från det att de första kontakterna tas mellan medlaren och parterna till dess att medlingen är genomförd och avslutad. Medlaren har ansvar för att processen fortskrider. Det är viktigt att medlaren planerar för hur medlingen ska drivas steg för steg, men samtidigt har förmågan att kunna stanna upp i processen om så krävs. Medlarens uppgift är att ledsaga parterna genom medlingsprocessen. Det kan ta olika lång tid för olika personer att bli redo för nästa steg i denna process. En god planering tillsammans med flexibilitet och lyhördhet inför parternas behov är därför nödvändigt.

Medlarens förberedelser

Om medlaren inte har ingått i den grupp som har gjort den första bedömningen och då satt sig in i ärendet, gör han eller hon det nu med hjälp av det underlag som finns. Viktigt att tänka på är:

- Finns nödvändiga kontaktuppgifter?
- Vilket brott har begåtts och vilka är dess möjliga juridiska konsekvenser?
- Har parterna tillfrågats om medling och vad har de i så fall svarat?
- Är det en eller flera gärningspersoner och finns det ett eller flera brottsoffer?
- Vilken är parternas ålder och deras rätt att skriva avtal med mera?
- Bör vårdnadshavare kontaktas först?
- Är polisens förundersökning klar eller behöver man stämma av med polisutredaren om lämplig tidpunkt för kontakt med gärningsperson?
- Är gärningspersonen över 15 år så att kontakt behöver tas med åklagaren för att samråda om den planerade medlingen och när den kan genomföras?
- Behövs ytterligare underlag för att få tillräcklig kunskap om ärendet?

Därefter tar medlaren kontakt med parterna. Gärningspersonen kontaktas först och sedan brottsoffret. Orsaken är att om brottsoffret tackar ja och gärningspersonen säger nej, kan det innebära en ytterligare kräkning för brottsoffret.

4. Parterna kontaktas

Medlarens roll

Medlaren är kontaktskapare och den sammanbindande länken

Medlaren är den som inledningsvis tar kontakt med respektive part för att sedan föra dem samman. Medlaren kan i inledningsskedet förmedla information och hälsningar mellan parterna. Genom hela medlingsprocessen är medlaren den sammanhållande länken mellan parterna.

Medlarens första kontakt med parterna

I de allra flesta fall rekommenderas att gärningspersonen är den som kontaktas först. Detta för att undvika ytterligare kränkning och besvikelse som brottsoffret kan känna om han eller hon tackar ja till medling och gärningspersonen därefter tackar nej. Det kan även vara motiverande för brottsoffret om gärningspersonen har tackat ja och därigenom visar vilja att försöka ställa till rätta den skada han eller hon har åsamkat brottsoffret.

Kontakt per brev

Medlarens eller medlingsverksamhetens första kontakt med gärningspersonen kan tas per brev. Om kontakten tas per brev och gärningspersonen är under 15 år ska i normalfallet vårdnadshavares namn stå överst på kuvertet med gärningspersonens namn under. Om gärningspersonen är mellan 15 och 17 år kan medlaren överväga att sätta gärningspersonens namn överst på kuvertet. Om gärningspersonen är myndig, det vill säga 18 år eller äldre, ska brevet ställas enbart till denne. *Observera att det kan finnas*

fall där det är direkt olämpligt att vårdnadshavaren informeras. Detta bör i så fall den myndighet som förmedlade ärendet ha informerat om. I brevet bifogas information om vad medling är, vad den syftar till och vad det innebär för gärningspersonen (se förslag på brevinnehåll i bilaga 6). Brevet avslutas med något av följande alternativ:

- medlaren kommer att ta kontakt per telefon för att diskutera gärningspersonens medverkan i medling
- gärningspersonen uppmanas att ta kontakt med medlingsverksamheten
- gärningspersonen uppmanas att komma till ett tidsbestämt förmöte med medlaren.

Kontakt per telefon

Medlarens första kontakt med gärningspersonen kan även ske per telefon. En förutsättning för det är att medlaren vet att gärningspersonen har ställt sig positiv till att bli kontaktad av medlingsverksamheten.

Vid denna första telefonkontakt gäller det för medlaren att snabbt skapa ett förtroende hos gärningspersonen så att denne kan känna sig trygg i att komma till ett personligt förmöte. Att delta i medling är för både gärningsperson och brottsoffer helt frivilligt. Om det rör sig om en ung men straffmyndig gärningsperson som har ställt sig positiv till att delta i medling ska åklagaren ta med detta i bedömningen om åtalsunderlåtelse. Men om gärningspersonen endast har detta som bevekelsegrund kan det bli helt fel. Gärningspersonen måste själv vilja ta ansvar och ställa till rätta den skada brottet har lett till. Lika viktigt är att gärningspersonen själv vill delta i medling och ge brottsoffret möjlighet till upprättelse. Den primära målsättningen är att få gärningspersonen intresserad av att delta i ett förmöte med medlaren och inte att ta ställning till om han eller hon vill möta brottsoffret i en medling. Det beslutet kan fattas efter ett eller flera förmöten, då gärningspersonen känner en trygghet i att tillsammans med medlaren möta brottsoffret. Därför bör medlaren i telefonsamtalet försöka avdramatisera detta första steg som det innebär för gärningspersonen att tacka ja till ett förmöte (se förslag på argument i bilaga 7). Om den första kontakten tas per telefon och gärningspersonen är minderårig men över 15 år, ska i normalfallet även gärningspersonens vårdnadshavare

informeras om medlingen. Vårdnadshavarna bör då även erbjudas att delta vid förmötet.

Om gärningspersonen tackar nej

Eftersom medling bygger på frivillighet har gärningspersonen under hela medlingsgången möjlighet att tacka nej till att delta vidare i medlingen. Medlaren bör se till att all information ges till gärningspersonen och dennes vårdnadshavare så att de verkligen kan tänka igenom om de ska delta eller inte. Medlaren kan också föreslå att kontakten ska återupptas vid ett senare tillfälle. Men i de fall då gärningspersonen ändå inte vill delta eller ångrar sig ska medlaren rapportera att medlingen har avbrutits och vad detta beror på till medlingsverksamheten. I de fall gärningspersonen är över 15 år och medlingen initierats före rättegång ska återrapportering även ske till åklagare. Orsaken är att det kan påverka åklagarens beslut om åtalsunderlåtelse. Åklagaren kan i sådant fall eventuellt besluta om att inte ge åtalsunderlåtelse eller återkalla den (Projektgruppens rekommendationer 2007, nr 1). Om medlingen ingår som en del av socialtjänstens påverkansprogram ska också socialtjänsten informeras.

Medlarens första kontakt med brottsoffret

Om gärningspersonen har ställt sig positiv till att delta i medling, antingen efter en telefonkontakt eller efter ett förmöte med medlaren, tar medlaren kontakt med brottsoffret.

Är brottsoffret en privatperson bör denna kontakt ske per telefon. Är brottsoffret en omyndig person bör även dennes vårdnadshavare informeras och inbjudas till förmötet, om inget talar emot detta. Även här handlar det om att medlaren snabbt bör bygga upp ett förtroende så att brottsoffret vill komma till ett förmöte. Brottsoffret ska i detta skede inte behöva ta ställning till att träffa gärningspersonen i en medlingssituation. Det beslutet kan fattas efter ett eller flera förmöten då brottsoffret, förhoppningsvis, känner sig trygg i att möta gärningspersonen tillsammans med medlaren (se förslag på information bilaga 7). Om brottsoffret utgörs av en organisation, en butik eller ett företag, kan det räcka med ett brev där en representant för organisationen, företaget eller butiken ombeds ta kontakt med medlaren.

Om brottsoffret tackar nej

Eftersom medling bygger på frivillighet så har brottsoffret under hela medlingsgången möjlighet att tacka nej till att delta. Om brottsoffret inte känner sig redo att delta i medling kan medlaren föreslå att kontakten återupptas vid ett senare tillfälle. Men i de fall då brottsoffret ändå inte vill delta eller ångrar sig ska medlaren rapportera att medlingen har avbrutits och vad detta beror på till medlingsverksamheten och i vissa fall till socialtjänsten eller åklagaren.

Brottsoffret bör också informeras om att det finns möjlighet att ta med en stödperson till förmötet och eller medlingsmötet.

5. Förmöten

Medlarens roll

Medlaren ska informera

Det är frivilligt att delta för båda parter. Eftersom det kan uppfattas som obehagligt att utsätta sig för ett möte med den andra parten kan den första reaktionen vara att säga nej. Medlaren ska aldrig försöka övertala någon att delta mot sin vilja. Däremot ska medlaren med välgrundad information försöka motivera parterna att delta. Skillnaden mellan att övertala och motivera kan tyckas liten, men den skillnaden måste ändå vara tydlig för alla medlare.

Medlaren ska inge förtroende

En förutsättning för att parterna ska vilja delta i medling är att de känner förtroende för medlaren. Genom att visa respekt och empati i mötet med gärningsperson och brottsoffer kan detta förtroende vinnas. Det är även viktigt för förtroendet att medlaren utstrålar lugn och har kontroll över det som händer.

Förmötena

Medlaren håller förmöten med respektive part var för sig. (Se förslag på checklistor för förmöten och medlingsmöte, bilaga 8.)

Är ärendet medlingsbart?

Vid förmötena är det viktigt att medlaren skaffar sig en tydlig bild av ärendet och om det är aktuellt för medling. Med detta menas att det finns förutsättningar för att ett framtida medlingsmöte mellan gärningsperson och brottsoffer kan bli fruktbart för båda.

Undersök gärningspersonens känslor och inställning

Medlaren bör undersöka gärningspersonens upplevelse av brottshändelsen, dennes vilja att ta ansvar för sitt brott och uppriktigheten att i ett möte med brottsoffret försöka ställa till rätta den skada som han eller hon har åsamkat brottsoffret. Gärningspersonens uppriktighet är av största betydelse för brottsoffrets upplevelse av medlingen. En icke uppriktigt menad ursäkt kan av brottsoffret upplevas som ännu en kränkning. För att kunna göra denna bedömning ställs stora krav på lyhördhet och empati hos medlaren.

Undersök brottsoffrets känslor och inställning

Medlaren bör även vid förmötet undersöka vilka känslor brottsoffret har gentemot gärningspersonen. Starka känslor av bitterhet och aggression hos brottsoffret kan vara förståeligt, men är inte positivt för medlingens genomförande. Om brottsoffret ser medlingen som en möjlighet till hämnd, i stället för att försöka försonas med det som har hänt och om möjligt med gärningspersonen, leder inte en medling till det den är tänkt att göra. Flera förmöten kan i vissa fall behövas för att brottsoffrets starka vrede eller andra dylika känslor ska klinga av och en medling vara möjlig att genomföra. I medlarens bedömning är det viktigt att komma ihåg att medlingen ska genomföras i båda parters intresse. Målsättningen är att medlingen ska vara uppbygglig för båda parter.

Förbered parterna för medlingsmötet

Förmötet syftar även till att förbereda parterna på vad som väntar vid själva medlingsmötet. Därför ska medlaren berätta om de praktiska detaljerna för det kommande medlingsmötet: var det kommer att hållas, hur det kommer att gå till när de kommer dit, vilka som kommer att delta (om det är fler än bara parterna) och hur mötet kommer att genomföras steg för steg, vem som pratar först och så vidare. Här bör medlaren även diskutera med parterna om deras inställning till eventuell gottgörelse och avtal. Målsättningen är att

inga överraskningar ska inträffa när medlingsmötet sedan genomförs utan att båda parter kan känna sig trygga i att de vet vad som kommer att hända. Parterna förbereds även på att det kanske kommer att vara känslosamt och jobbigt för dem båda att genomföra mötet, men att medlaren är där för att stödja dem.

Flera förmöten

Det kan krävas mer än ett förmöte med någon eller båda parter för att säkerställa att medlingsmötet blir bra. Här får medlaren bedöma vad som krävs för att ge de bästa förutsättningarna från fall till fall.

Att inte ta ärendet vidare till medling

Efter ett eller flera förmöten kan medlaren välja att inte föra ärendet till medling. Det kan, som sagts ovan, bero på att gärningspersonen exempelvis inte tar ansvar för det inträffade eller har en kränkande attityd. Det kan även bero på att brottsoffret helt enkelt inte är känslomässigt redo att möta gärningspersonen. Det är medlarens ansvar att göra dessa bedömningar.

Indirekt medling

Medlingsprocessen kan även avbrytas för att någon av parterna inte vill fortsätta. Medlaren kan då fråga om det är något som parterna ändå vill ha förmedlat till varandra som medlaren i så fall kan vidarebefordra. Detta kallas för *indirekt medling*. Även om förmöten inte alltid leder till medling, ska man inte se det som ett misslyckande. Bara genom att ha deltagit i förmöten och kanske i en indirekt medling har såväl brottsoffer som gärningsperson fått chansen att reflektera över det som hänt. En process har påbörjats, vilken kan leda till positiva konsekvenser för båda parter.

Vårdnadshavares och andra stödpersoners deltagande vid förmötet

Den unge gärningspersonen eller det unga brottsoffret kan vilja ha med vårdnadshavare eller annan stödperson vid förmötet. I så fall är det viktigt att komma ihåg att det är den unge som är huvudpersonen, så att inte förmötet blir ett samtal mellan medlaren och vårdnadshavaren. I vissa fall kan vårdnadshavarens närvaro verka hämmande på den unge. Det kan leda till att medlaren inte

får den information som krävs för att senare kunna genomföra ett bra medlingsmöte. Medlaren bör därför fundera över om en del av förmötet ska genomföras utan vårdnadshavarens närvaro i rummet. Om så är fallet bör medlaren informera vårdnadshavaren om detta inledningsvis. Det är viktigt att medlaren redan från början informerar sig om att det inte finns några hinder för att vårdnadshavare till gärningsperson eller brottsoffer ska kunna delta i förmöten.

6. Medlingsmötet

Medlarens roll

Medlaren ska ge trygghet

Att delta i ett medlingsmöte kan känslomässigt vara mycket påfrestande för båda parter. Många avstår kanske av rädsla för att de inte vågar möta den andra parten. För att parterna ska vilja delta och för att mötet dem emellan ska bli fruktbart gäller det att de känner sig så trygga som möjligt i denna situation. Här har medlaren en av sina viktigaste uppgifter. Medlaren ska vara den trygga punkten för båda parter. Parterna ska veta och känna att de har medlarens stöd. Medlaren ska ha förberett parterna så väl inför mötet att de inte känner någon osäkerhet om vad som ska hända på mötet eller blir överraskade av något när de väl kommer dit. Det är viktigt att veta vilka som kommer att delta, hur samtalet kommer att läggas upp och ungefär vad som kommer att sägas. Det är också angeläget att veta vilka möjligheter det finns att komma fram till någon form av överenskommelse. Allt detta gör att parterna kan förbereda sig och känna sig trygga under mötet.

Medlaren ska även se till att de föräldrar och stödpersoner som eventuellt deltar är informerade om sin roll och vad som förväntas av dem vid medlingsmötet så att även de känner sig trygga.

Medlaren ska leda och underlätta samtalet

Medlaren har i förmötena förberett såväl sig själv som parterna inför medlingssamtalet. Det innebär att ha klargjort vad parterna vill tala med varandra om och vilka tankar de har kring mötet. Medlaren kan även vid förmötena ha fungerat som ett ”bollplank”

för parterna, det vill säga gett parterna möjlighet att öva och testa sina argument, eventuella ursäkter och förslag på överenskommelser. Ju mer parterna och medlaren vet om vad som kommer att sägas i samtalen desto bättre förutsättningar skapas för ett konstruktivt medlingsmöte.

Vid själva medlingsmötet är det medlarens roll att se till att samtalets struktur hålls. Det innebär att var och en talar i turordning, att ingen avbryter den andre och att man håller sig till det man har kommit överens om vid förmötena. Om samtalet tar en annan riktning än vad som diskuterats i förmötena, men parterna anser att det är relevant och konstruktivt ska det naturligtvis uppmuntras. Om samtalet inte fortlöper som tänkt är det medlarens uppgift att försöka föra det vidare exempelvis genom att ställa klargörande frågor eller påminna parterna om vad de har sagt vid förmötena. Medlaren sammanfattar löpande det som sägs och kontrollerar att båda parter håller med om att sammanfattningen stämmer.

Medlingsmötet

Om båda parter efter genomförda förmöten vill gå vidare och träffa varandra i ett medlingsmöte och om medlaren bedömer att det finns förutsättningar för ett bra medlingsmöte som är gynnsamt för båda parter, beslutas om tid och plats för medlingsmötet. (Se vidare förslag på checklista för förmöten och medlingsmöte i bilaga 8.)

Medlaren kan lägga upp informationen till parterna enligt nedanstående modell:

Medlingsmodellen

Dåtid

- introduktion och förklaring av vad medling är
- vad som kommer att ske
- riktlinjer inför mötet
- parternas berättelser om brottshändelsen
- praktiska konsekvenser av händelsen
- känslomässig påverkan
- parternas frågor till varandra

- vad parterna vill ska ske i framtiden
- formulera eventuellt avtal
- avslutning och vad som händer efter medlingen

Framtid

Flera gärningspersoner och brottsoffer?

Det är medlarens ansvar att se till att styrkeförhållandet mellan brottsoffer och gärningspersoner vid medlingsmötet är någorlunda lika. Om ena parten består av flera personer, exempelvis flera gärningspersoner som är intresserade av att delta i medling kan medlaren efter samråd med brottsoffret, välja att ha flera separata medlingsmöten där brottsoffret träffar gärningspersonerna var för sig. Men medlaren kan även, om en bedömning görs i samråd med parterna att det är lämpligt, välja att genomföra ett medlingsmöte med samtliga inblandade. I sådana fall kan det vara en fördel om flera medlare deltar i mötet.

Plats för medlingsmötet

Om brottsoffret är en privatperson är det viktigt att medlingen genomförs på en neutral plats. Det är därför bra om medlingsverksamheten har tillgång till en särskild lokal där förmöten och

medlingsmöten kan äga rum. Lokalen bör vara möblerad så att brottsoffer och gärningsperson kan sitta något vinklade mot varandra med medlaren mellan sig. Ett runt bord kan underlätta en sådan placering. Det bör även finnas plats vid sidan där föräldrar och andra stödpersoner kan sitta. Rummet bör inte innehålla störande moment som tv-apparater eller tidningar.

Om medling ska genomföras mellan exempelvis en gärningsperson och en representant för en butik vid ett snatteriärende, kan mötet ske i butiken. Gärningspersonen får återvända till platsen för brottshändelsen och där ta ansvar för sina handlingar. Det kan även underlätta för butikens representant om medlingsmötet hålls i butiken, det vill säga på vederbörandes arbetsplats. Större butiker och varuhus kan ha ett flertal snatteriärenden där medling kan bli aktuellt. Om representanten behöver gå ifrån arbetsplatsen varje gång en medling ska äga rum kan det till slut bli ett hinder för deltagande.

Föräldrars och stödpersoners deltagande vid medlingsmötet

Som nämnts tidigare är det mycket viktigt att det inte uppstår några överraskningar för någon part vid medlingsmötet, utan att båda har information och kunskap om vad som förväntas ske. I detta ligger även att veta vilka som kommer att delta i mötet. Om föräldrar eller stödpersoner ska delta är det viktigt att båda parter vet om det i förväg.

Det är även viktigt att föräldrar eller stödperson som deltar i mötet inser och accepterar att de är där i huvudsak för att stödja och inte för att aktivt delta. Samtalet ska främst föras mellan gärningsperson och brottsoffer. Föräldrar och andra stödpersoner ska sitta bredvid och lyssna. De bör dock ges möjlighet att säga något, till exempel i slutet av medlingsmötet. Det är därför bra om medlaren tydliggör för deltagande föräldrar och stödpersoner vilken roll de har redan före mötet. Stödpersoner som inte har föranmälts till medlaren ska inte delta i medlingsmötet.

Förberedelser inför medlingsmötet

Medlaren är den som ska stå för tryggheten i mötet mellan parterna. Det är därför mycket viktigt att medlaren är väl förberedd. Med det menas att medlaren har läst på och informerat sig om grundläggande fakta i ärendet, som parternas namn, brottshän-

delsen, parternas inställning till det som hänt och ansvarsfrågan samt parternas inställning till varandra. Därför bör medlaren inför mötet gå igenom de eventuella handlingar som hör till ärendet och sina egna anteckningar från förmötena. Medlaren ska även ha absolut klart för sig vilka som kommer att delta utöver gärningsperson och brottsoffer. Medlaren ska även kontrollera att den lokal som ska användas är i lämpligt skick för medling, det vill säga möblerad utifrån vilka som ska delta vid mötet. Störande detaljer ska vara borttagna. Till förberedelserna hör även att ha parternas och eventuellt deras vårdnadshavares och andra stödpersoners telefonnummer tillgängliga samt att själv, någon timme före medlingsmötet, vara tillgänglig på telefon. Medlaren ska vara på plats i god tid före mötet.

När parterna kommer till medlingsmötet

Som huvudregel gäller att medlaren ska ta emot parterna när de kommer och inte lämna dem ensamma med varandra. I vissa svåra ärenden kan medlaren kalla gärningsperson och brottsoffer vid olika tidpunkter. Det kan exempelvis ske med en kvarts mellanrum, för att försöka undvika att parterna stöter på varandra på väg in. Om medlingen exempelvis sker i en butik, ska medlaren möta gärningspersonen utanför butiken.

Parternas behov av stöd och deras styrkeförhållande kan variera mycket. Utifrån det som har framkommit vid förmötena bör medlaren ha gjort sig en bild av hur det ser ut i det aktuella fallet. När parterna kommer till mötet är det viktigt att medlaren anpassar mottagandet utifrån detta. Det är bra om det finns klara rutiner för praktiska saker: Var hänger parterna sina ytterkläder? Ska det finnas tillgång till vatten eller kaffe? Vad gör man med MP3-spelare, mobiltelefoner, keps och solglasögon med mera? Tydliga regler och rutiner kring dessa saker tar bort onödiga diskussioner och störningsmoment.

Inledning på medlingsmötet

Medlaren ska redan före mötet ha beslutat var alla mötesdeltagare ska sitta. Därför hänvisar medlaren parterna och eventuella stödpersoner till sina platser. Gärningsperson och brottsoffer ska om möjligt sitta något vinklade mot varandra, så att de kan se varandra men även har möjligheten att stundtals titta bort om det blir för påfrestande. Medlaren ska sitta mellan parterna. Föräldrar och

stödpersoner ska sitta för sig vid sidan om.

Medlaren hälsar därefter alla välkomna och presenterar var och en med namn. Medlaren berättar om mötets riktlinjer, vad som kommer att ske och ungefär hur lång tid det beräknas ta. Medlaren berättar om medlingens syfte, går igenom reglerna för mötet och att båda parter ska beskriva sin egen upplevelse. Detta görs för att undvika negativa överraskningar för parterna. Medlaren tydliggör än en gång för eventuellt medföljande föräldrar och stödpersoner att de inte ska delta i samtalet mellan parterna utan att de i slutet av mötet kommer att ges möjlighet att säga något om de önskar.

Medlingssamtalet mellan gärningsperson och brottsoffer

Vanligtvis är det brottsoffret som får börja berätta om sina upplevelser. Men det kan ha framkommit information vid förmötena som gör att det är lämpligare att gärningspersonen börjar. Medlaren ska därför före mötet ha tillfrågat brottsoffret vem han eller hon tycker ska börja.

Den av parterna som börjar beskriver hur brottshändelsen upplevts och hur vederbörande ser på sitt agerande vid tillfället. När båda parter har förmedlat sin syn på det som hände och på sitt agerande sammanfattar medlaren det som har sagts. Det kan vara så att parternas syn på vad som har hänt skiljer sig åt. Medlaren ska då i sin sammanfattning tydliggöra att upplevelsen kan och får vara olika. Det viktiga är att försöka ta till sig hur den andra parten har upplevt händelsen. Därefter berättar parterna för varandra om de konsekvenser och känslor som brottshändelsen gett upphov till. När båda är klara sammanfattar medlaren också denna del. Efter sammanfattningen ges parterna möjlighet att ställa frågor till varandra. Efter detta byter samtalet fokus, från det som har hänt till det som ska hända framöver.

Medlaren bör redan vid förmötena ha frågat parterna vad de tror om sitt framtida förhållande till den andre och hur de anser att de bör förhålla sig till varandra. Även frågor som berör ursäkt, gottgörelse och eventuellt avtal bör ha diskuterats med var och en vid förmötena. Medlaren bör också i förväg ha meddelat parterna ungefär vad de kan förvänta sig av den andre när det gäller de här frågorna. Det underlättar diskussionen dem emellan vid själva medlingsmötet. Diskussionen om framtida förhållningssätt, ursäkt och eventuell gottgörelse kan utmynna i någon form av avtal (se nedan, medlaren bistår vid upprättande av avtal).

Medlingsmötets avslutning

Som avslutning på medlingsmötet sammanfattar medlaren än en gång vad som har sagts om brottshändelsen, om parternas agerande och de konsekvenser brottet har lett till. Medlaren sammanfattar och går igenom de eventuella överenskommelser eller avtal som har ingåtts mellan parterna under mötet. Medlaren kontrollerar på så sätt att både brottsoffer och gärningsperson har uppfattat överenskommelserna och avtalen på samma sätt. Det enklaste är om eventuella avtal upprättas och skrivs under på plats samt kopieras efter mötet, så att båda parter får med sig en signerad kopia hem. Avslutningsvis frågar medlaren om någon av parterna har något ytterligare att tillägga. Även medföljande föräldrar eller stödpersoner kan här få säga några avslutande ord. Medlaren avslutar sedan mötet och tackar de deltagande. Medlaren följer båda parter till dörren, var för sig om det behövs.

7. Medlaren bistår vid upprättande av avtal

Medlarens roll

Medlaren ska kunna bistå vid upprättande av avtal

Medlaren ska kunna bistå parterna i att upprätta ett avtal om gottgörelse. I de fall medlaren uppfattar överenskommelsen som oskälig ska denne dock inte medverka till att avtal upprättas även om parterna är överens. Medlaren kan emellertid inte hindra parterna ifrån att själva ingå avtal om de så önskar.

När det gäller överenskommelser och avtal är det bra om medlaren redan vid förmötet har tagit reda på vilka eventuella krav brottsoffret har samt vilka tankar gärningspersonen har kring ursäkt och gottgörelse. På så sätt kan man undvika att ett kanske annars bra medlingsmöte avslutas i en konflikt kring dessa frågor.

Det är viktigt att medlaren har kunskap om de juridiska konsekvenser ett avtal har och att avtalet kan påverka brottsoffrets möjligheter till skadestånd i en kommande domstolsförhandling, liksom rätten till brottsskadeersättning (se bilaga 9). Därför bör medlaren endast bidra till att avtal om gottgörelse upprättas i de fall då den ekonomiska skadan är lätt att verifiera.

Medlaren kan även ta på sig uppgiften att följa att ingångna avtal

hålls av båda parter. Det är inget direkt krav som ställs på medlaren, men vissa medlare följer på detta sätt upp en genomförd medling. Om det däremot av någon orsak kommer till medlarens kännedom att gärningspersonen inte håller sin del i ett ingånget avtal, har medlaren skyldighet att informera åklagaren om detta.

Avtal mellan brottsoffer och gärningsperson

I vissa fall kan det vara ett fullt tillräckligt resultat av medlingen att parterna har träffats och pratat om det inträffade. En ärligt menad ursäkt från gärningspersonen till brottsoffret kan vara upprättelse och kompensation nog. Men medlingsmötet kan även utmynna i någon form av överenskommelse eller avtal mellan gärningsperson och brottsoffer. I lagen om medling med anledning av brott anges att medlaren kan medverka till att avtal upprättas mellan brottsoffer och gärningsperson, dock under förutsättning att det inte är oskäligt. Med oskäligt menas att någondera parten tillskansar sig för mycket eller ger för lite kompensation i förhållande till den skada som har uppkommit genom brottet. Medlaren måste vara lyhörd inför styrkeförhållandet mellan gärningsperson och brottsoffer så att ingendera utnyttjar ett överläge för att få oskäliga fördelar av avtalet. Vad är då skäligt? Enligt kommentarerna till den så kallade medlingslagen avses med skäligt att det ska vara viss överensstämmelse mellan gärningspersonens förpliktelse och brottets svårighetsgrad. Denna överensstämmelse är naturligtvis mycket svårbedömd. Det beror på skadans art och omfattning. Därför rekommenderas att avtal främst upprättas i sådana ostridiga och okomplicerade frågor som ersättning för en sönderslagen fönsterruta, en tillgripen eller skadad mobiltelefon eller en självrisk för en försäkring. För sveda, värk och kränkning är det mycket svårt att uppskatta vad som är en skälig ersättning. Vid minsta tveksamhet gällande avtalets skälighet ska medlaren avstå från att medverka. Kontakta Brottsoffermyndigheten eller kommunens jurist för råd vid tveksamheter. Medlaren bör även ha i åtanke att avtal, oavsett om det är muntligt eller skriftligt, är juridiskt bindande och att ett avtal som har ingåtts vid ett medlingsmöte riskerar att påverka brottsoffrets rätt att få ersättning i den ordinarie rättsprocessen, liksom rätten till brottsskadeersättning. Tumregeln är därför att upprättande av avtal ska hanteras mycket varsamt och endast formuleras i självklara fall.

Olika former av överenskommelser och avtal

Avtalen kan vara i form av en muntlig överenskommelse eller i form av ett mer formaliserat skriftligt avtal (se förslag på avtalsblankett i bilaga 9). Vilken form som bör väljas beror på vilken typ av brott som medlingen gäller, komplexiteten i medlingen, vilka eventuella krav brottsoffret har samt gärningspersonens inställning och möjligheter. Avtalet kan avse:

- Ett framtida beteende och hur parterna ska relatera till varandra när de möts i framtiden
- Ersättning för en ekonomisk skada, som till exempel självrisk på försäkring eller värdet på något stulet eller förstört
- Att arbeta ett antal timmar för att på så sätt reglera skulden. Om gärningspersonen exempelvis har förstört ett staket kan överenskommelsen gälla några timmars arbete med att reparera detta.

Vid avtal om ekonomisk ersättning är egendomsbrott mer lämpade än exempelvis vålds- och hotbrott, eftersom de ekonomiska skadorna av sådana brott är mer svårbedömda. Om medling sker före rättegång och parterna inte är överens om ersättningsnivån bör detta i stället behandlas i den ordinarie rättsprocessen. Huvudregeln är, som nämnts ovan, att medlaren *inte* ska medverka till att avtal upprättas om han eller hon känner den minsta tvekan inför det lämpliga eller skäliga i avtalet.

Medlingsavtalets rättsverkningar

Om parterna ingår ett avtal i samband med medling kan detta komma att gälla i stället för gärningspersonens skadeståndsskyldighet gentemot målsägande i en kommande rättegång. Det gäller särskilt om avtalet avser en uppgörelse om ekonomisk ersättning. Det kan innebära att den målsägande inte kan kräva skadestånd på grund av brott i domstol, eftersom avtal om ersättning redan har ingåtts. Om gärningspersonen inte fullgör avtalet kan målsäganden stämma honom eller henne och i stället kräva ersättningen i en civilrättslig process. Det kan dock bli en komplicerad, tids- och kostnadskrävande process för brottsoffret. Ett muntligt avtal är till exempel svårt att bevisa, då ord står mot ord, och brottsoffret kan i värsta fall komma att få betala rättegångskostnaderna.
Även om medlingsavtalet inte innehåller någon ekonomisk upp-

görelse utan till exempel en ursäkt från gärningspersonen eller reglerar hur parterna ska förhålla sig till varandra i framtiden, kan brottsoffrets rätt att kräva skadestånd på grund av brott i en kommande rättegång ifrågasättas. Det är därför lämpligt att skriva en särskild klausul i avtalet där det tydligt framgår om avtalet har ersatt rätten till skadestånd. När avtalet formuleras är det viktigt att det är så tydligt att alla medverkande förstår dess innebörd och vilka konsekvenser det blir i framtiden. Båda parterna måste till exempel förstå om brottsoffret i framtiden kan kräva skadestånd eller inte och om avtalet ska gälla tills vidare eller vara tidsbegränsat.

Om det avtal som träffats vid ett medlingstillfälle inte fullgörs kan det leda till rättsverkningar, både civilrättsliga och straffrättsliga.

1. Gärningspersonen kan bli stämd i en civilrättslig process.
2. Åklagaren kan återkalla ett beslut om åtalsunderlåtelse, om särskilda skäl föranleder det.

Vem får skriva avtal?

Ungdomar under 18 år är, enligt 9 kapitlet i föräldrabalken, omyndiga och får som huvudregel inte själva råda över sin egendom eller ingå avtal. Den unge kan med andra ord inte träffa ett juridiskt bindande avtal om ekonomisk ersättning till ett brottsoffer utan att vårdnadshavaren ger sitt tillstånd. Ett medlingsavtal som ingås av en person under 18 år måste av den anledningen godkännas av vårdnadshavare för att vara giltigt. Från 16 års ålder vidgas dock den unges rättshandlingsförmåga. Han eller hon får till exempel själv råda över pengar som förtjänats genom eget arbete. Den unge får också skriva under ett medlingsavtal som avser en arbetsprestation som kompensation för den skada gärningen har åsamkat brottsoffret, men även det ska godkännas av vårdnadshavaren. Om vårdnadshavaren av någon anledning inte deltar vid medlingsmötet, får tillståndet inhämtas på annat sätt i efterhand.

Uppföljning av överenskommelser och avtal

Medlaren har ingen uttalad skyldighet att följa upp de överenskommelser och avtal som brottsoffer och gärningsperson träffar vid medlingsmötet. Men i vissa fall kommer man vid medlingsmötet överens om att medlaren ska ta kontakt med parterna vid en viss tidpunkt för att höra efter om gärningspersonen har hållit överens-

kommelsen. Om det då kommer till medlarens kännedom att avtalet inte har följts är medlaren skyldig att anmäla detta till åklagare. Det kan därför vara bra att medlaren följer upp ärendet och tillsammans med parterna bestämmer ett särskilt datum för kontakt med dem.

8. Medlingsärende avslutas och återrapporteras

Avslutning och återrapportering

Eftersom medling bygger helt på frivillighet från såväl gärningsperson som brottsoffer har parterna rätt att tacka nej till att delta och rätt att avbryta medlingsprocessen när de vill. Ett medlingsärende kan därför avslutas när som helst under medlingsgången. Oavsett om medling genomförs eller avbryts någonstans på vägen ska medlaren återrapportera ärendet till medlingsverksamheten om medlaren är lekman. Om medling initieras före rättegång ska återrapportering även ske till åklagaren, om gärningspersonen är 15 år eller äldre. I det fall medling sker som en del i socialtjänstens påverkansprogram ska återrapportering ske även till socialtjänsten. Medlingssamordnaren eller annan ansvarig vid medlingsverksamheten sköter återrapporteringen till övriga instanser. Återrapporteringen sker i mycket kortfattad form, huvudsakligen muntligt men ibland skriftligt (se bilaga 10 för förslag på mall för återrapportering). I återrapporteringen ska det framgå huruvida medlingen, indirekt eller direkt, genomförts. Om medlingen avbrutits och vad detta i så fall berodde på ska också ingå i återrapporteringen. Slutligen meddelas om någon form av överenskommelse eller avtal har upprättats. En informell muntlig återkoppling kan även göras till polis eller socialtjänst.

Arkivering av ärenden

Ibland kan det finnas anledning att gå tillbaka och se vad som hände i ett medlingsärende. Då är det bra om det finns lättillgänglig dokumentation att tillgå. Därför ska ärendet dokumenteras och arkiveras. För att underlätta arkivering och för att dokumentationen inte ska ta för mycket plats bör medlarens anteckningar och annan överflödig information rensas bort. Den dokumentation som

arkiveras är själva medlingsärendet (se bilaga 5), den ifyllda ärendeblanketten (se bilaga 4), ifylld återrapporteringsrapport (se bilaga 10) och en kopia på eventuellt avtal eller överenskommelse (se bilaga 9).

Lagstiftning med anledning av registrering och arkivering

Sekretessbestämmelser gäller även medling (se kapitel 2, sekretesslagen) vilket innebär att såväl dokumentationen som hur den förvaras ska säkerställa att sekretessen hålls. I de fall medlingsverksamheten för dataregister över medlingarna, över personerna som deltagit och över händelsebeskrivningar, behövs en kontroll för att se om dessa register omfattas av personuppgiftslagen (PuL) och arkivlagen, (se bilaga 1, lagstiftning).

9. Medlingsärende och verksamhet följs upp

Medlarens roll

Medlaren bör reflektera över genomförd medling

Det kan vara bra om medlaren, för sin egen utvecklings skull, ägnar lite tid åt att reflektera över vad som gick bra och vad som gick mindre bra i ärendet. Om det avbröts – vad detta berodde på? Hur har processen löpt från polisanmälan till avslutat ärende? Vad kan göras bättre nästa gång? Om denna reflektion blir en vana och till och med dokumenteras kan dokumentationen användas för att se hur verksamheten i stort fungerar och eventuellt till att begrunda hur medlingsverksamheten i en kommun eller region kan utvecklas ytterligare.

Uppföljning av verksamheten

All verksamhet bör följas upp med jämna mellanrum för att utifrån det underlag som en uppföljning ger, kunna förbättra de delar i verksamheten som inte fungerar tillfredsställande. Man bör även följa upp hur medlingsgången, från polisanmälan till avslutad medling, fungerar i syfte att försöka utveckla och förbättra de olika delarna i verksamheten.

Både den egna organisationen och själva medlingsverksamheten

kan ingå i en sådan uppföljning. Man kan till exempel undersöka var i medlingsgången man ”tappar” flest ärenden och vad detta kan bero på. Man kan också försöka ta reda på hur de gärningspersoner och brottsoffer som deltagit i medling upplevt förmötena och medlingsmötet. Uppföljningen kan sedan bli en grund för en konstruktiv diskussion om vad som kan förbättras i verksamheten.

Enklare uppföljningar kan göras av medlingsverksamheten själv. Mer omfattande uppföljningar eller utvärderingar bör genomföras av en utomstående, opartisk person eller instans, med särskilda kunskaper om detta. Resultaten från den enskilda medlingsverksamheten kan då komma att ingå i en större undersökning.

KAPITEL 4

Medlingens organisation

I detta kapitel

Hur bygger vi en bärkraftig organisation?

- Kommunal eller regional organisation är en fråga om invånarantal, antal medlingsfall, kvalitet och ekonomi.
- Identifiera samverkansparter och tillsätt en styrgrupp med representanter från de viktigaste organisationerna.
- Organisation, resurser, gemensam syn, rutiner, kommunikation och närhet är viktiga för en väl fungerande medlingsverksamhet.
- Valet mellan att använda sig av tjänstemannamedlare eller lekmannamedlare är såväl ett organisatoriskt som ett ideologiskt val.
- Vid rekrytering av medlare ska framför allt medlarens personliga egenskaper vara vägledande.

Kommunal eller regional organisation

När en medlingsverksamhet ska byggas upp bör man beakta frågan om vilken geografisk och organisatorisk omfattning verksamheten ska ha. I dag finns det medlingsverksamheter av olika storlek och omfång; allt från enskilda småkommuner till verksamheter som omfattar flera kommuner i en region eller ett län. I och med att alla kommuner blir skyldiga att tillhandahålla medling, bör möjligheten till regionalt samarbete prövas. Framför allt för mindre kommuner med liten befolkningsmängd, och därmed få medlingsfall, kan det vara en fördel att koordinera sin verksamhet med andra kommuner. På så sätt kan resurser i form av ekonomi och kompetens användas mer effektivt och med högre kvalitet. För större kommuner och städer som driver medlingsverksamhet i egen regi kan ändå en regional samverkan vara av godo, exempelvis för att ta fram informationsmaterial och genomföra utbildning för medlare.

Medlingsverksamhetens organisation och placering

Vid en regional samverkan mellan flera kommuner bör en beslutande samverkansgrupp upprättas. Gruppen kan bestå av representanter från de samverkande kommunerna samt de myndigheter och organisationer som ingår i samarbetet, exempelvis polis och åklagare. Exakt vilka som ska vara representerade i denna grupp är en fråga för de samverkande kommunerna och deras samarbetspartner. För förslag se nedan – *Medlingens samverkansparter* och under rubriken *För att organisationen ska fungera – Organisation, ledning och resurser* (s. 57). Vid en regional organisation kan det finnas en fördel med att använda sig av en gemensam ”pool” av lekmannamedlare som kommunerna har tillgång till. På så sätt får medlarna fler medlingsuppdrag, större erfarenhet och blir därigenom skickligare än om de är knutna enbart till en kommun och genomför färre medlingar.

En kommunal förankring i verksamheten krävs även vid regionalt övergripande samverkan. Varje kommun bör därför ha en medlingssamordnare eller annan tjänsteman som ansvarar för dessa frågor i den egna kommunen.

Oavsett om man väljer att bedriva medlingsverksamhet på kommunal eller regional nivå bör arbetet med att organisera den inledas med en kartläggning av medlingens olika samverkansparter.

Medlingens samverkansparter

På det lokala planet är det vara många aktörer som direkt eller indirekt påverkar eller påverkas av medlingsverksamheten. Det första man bör göra när man ska organisera eller omorganisera en medlingsverksamhet är att upprätta en intressentmodell, det vill säga identifiera vilka aktörer som på något sätt påverkar eller påverkas av medlingsverksamheten. Nedan presenteras en lista över intressenter och samverkansparter för en medlingsverksamhet.

De tre viktigaste samverkansparterna – polis, socialtjänst och åklagare

Polisen

Det är polisen som i sin kontakt med den unga gärningspersonen i allmänhet frågar om denne är intresserad av att bli kontaktad av

medlingsverksamheten. De allra flesta medlingsärendena kommer därför från polisen. Polisens engagemang för och kvalitet i arbetet med att förmedla ärenden är en förutsättning för att medlingsverksamheterna ska få ärenden. Polisen är således en mycket viktig samverkanspartner i den lokala medlingsverksamheten.

Socialtjänsten

Medlingsverksamheterna är vanligtvis knutna till den kommunala socialtjänsten. Även socialtjänsten står för en stor del av de medlingsärenden som förmedlas till medlingsverksamheten. I de fall medlingsverksamheten organisatoriskt tillhör socialtjänsten är den beroende av hur den kommunala socialtjänstens ledning prioriterar och avsätter resurser för medling. Även socialtjänsten är således en mycket viktig samverkanspartner i den lokala medlingsverksamheten.

Åklagarna

I de fall medling är tänkt att genomföras före rättegång ska samråd ske med åklagaren, för att säkerställa att medlingen inte inverkar negativt på den fortsatta rättsprocessen. Åklagarna bör även i efterhand informeras om medlingen är genomförd och om något avtal har upprättats. Åklagaren ska, sedan den 1 januari 2007, i sin bedömning av åtalsunderlåtelse särskilt beakta gärningspersonens vilja att ”ställa till rätta” genom att delta vid medling (17 § 3 st. LUL). Enligt Riksåklagarens riktlinjer (RåR 2006:3) är syftet att ge åklagaren vidare ramar för att kunna bedöma den unges insatser för att gottgöra brottsoffret. Det visar i vilken utsträckning den unge har förstått konsekvenserna av brottet och försökt reparera skadan. Åklagaren måste informeras även om brottsoffret har tackat nej eller om medlingen av annan orsak inte genomförs, eftersom det är den unges *vilja att ställa tillrätta* som tas med i åklagarens bedömning och inte huruvida medling verkligen genomförts. Det händer att gärningspersonen ångrar sig under processens gång och inte längre är intresserad av att delta i medling. Även i dessa fall ska åklagaren informeras eftersom det kan påverka beslutet om åtalsunderlåtelse, en åtalsunderlåtelse kan till exempel återkallas (Projektgruppens rekommendationer, 2007, nr 1). Observera att informationsförpliktelsen inte gäller i de fall där brottsoffer och gärningsperson inte tillfrågas om medling förrän *efter* avslutad rättegång. I dessa fall har medling i princip inte någon rättslig betydelse.

Andra samverkansparter

Kriminalvården

Kriminalvården ansvarar för häkten, fängelser och frivård. Kriminalvården ska bedriva ett aktivt påverkansarbete för att personer dömda till olika påföljder inte ska återfalla i ny brottslighet. Medling kan vara en möjlig metod i detta påverkansarbete. Medling kan ske på anstalt och i frihet under övervakning efter villkorlig frigivning samt i samband med verkställandet av icke frihetsberövande påföljder.

I och med att den prioriterade åldersgränsen för medling höjs till 20 år, kommer kriminalvården i högre grad än tidigare att bli en samverkanspartner till medlingsverksamheterna. Personer som är misstänkta för brott som kan komma att dömas till fängelse, särskild vård eller till skyddstillsyn med fängelse alternativt villkorlig dom, kommer till frivården för en så kallad personutredning inför den kommande rättegången (KVFS 2006:15). Frivården ansvarar även för vissa påföljder och övervakning i samband med villkorlig frigivning. Detta innebär att frivården kan komma att tillfråga gärningspersonerna om de är intresserade av medling och därmed förmedla ärenden till medlingsverksamheterna, före respektive efter rättegång.

Skolan

Då de gärningspersoner som blir aktuella för medling oftast är unga lagöverträdare begås en del av de brott som senare blir medlingsärenden i skolan. I vissa kommuner samarbetar skolorna med medlingsverksamheten för att lösa konflikter mellan elever. Ärendet behöver i dessa fall inte ha föranletts av en polisanmälan. Det är naturligtvis en prioriteringsfråga i varje kommun om skolorna kan ges denna ”service”. Oavsett detta är det en fördel om skolorna har god kunskap om att det finns medlingsverksamhet i kommunen, om vad medling innebär och vilket stöd de kan få.

Lokala brottsförebyggande råd

I de flesta av landets kommuner finns lokala brottsförebyggande råd eller liknande samverkansgrupper. De har till uppgift att samordna det brottsförebyggande arbetet i kommunen. I råden sitter representanter från kommunens förvaltningar och verksamheter, politiker, polis med flera. Råden har vanligtvis ingen direkt roll i medlingsverksamheten, utan kan genom sin breda förankring i kommunen mer vara ett stöd i det samordnande arbetet.

Lokala brottsofferjourer
Det finns idag drygt 100 lokala brottsofferjourer runt om i landet. Brottsofferjourerna ger praktisk hjälp och emotionellt stöd till brottsoffer och vittnen. Den lokala brottsofferjouren kan ge brottsoffret stöd så att denne orkar genomföra en medling. Då ett medlingsärende även kan initieras av brottsoffret, kan den lokala brottsofferjouren informera om att medling finns som en möjlighet till bearbetning av brottshändelsen. Brottsofferjourerna har stor erfarenhet och kunskap om brottsofferproblematik och kan vara ett bra ”bollplank” för medlarna så att de i sin tur blir mer lyhörda och varsamma i relationen till brottsoffret. Det finns mycket att vinna på att medlingsverksamheten och den lokala brottsofferjouren samverkar och stödjer varandra.

Stödcenter för unga brottsoffer
Vissa medlingsverksamheter samarbetar med stödcenter för unga brottsoffer. Dessa center stödjer barn och ungdomar som blivit utsatta för brott och kan även förmedla ärenden till medlingsverksamheterna. Stödcenter för unga brottsoffer finns dock inte i alla kommuner.

Barn- och ungdomspsykiatri och psykolog
Medling är en process som både brottsoffer och gärningsperson ska gå stärkta ur. Det kan finnas tillfällen då medlingsverksamheten behöver kunna rådfråga eller hänvisa vidare till barnläkare, ungdomspsykiater eller psykolog för att gärningsperson eller brottsoffer ska få hjälp att bearbeta händelsen och komma vidare i livet. Upparbetade kanaler mellan medlingsverksamheten och barnläkare, barn- och ungdomspsykiatri samt psykolog kan därför vara värdefulla.

Näringsidkare
En stor del av de brott som senare blir medlingsärenden begås mot näringsidkare. Exempel på detta är snatterier och olika former av skadegörelse. Det kan innebära att en och samma näringsidkare deltar i flera medlingar per år. Näringsidkarnas förståelse för och positiva inställning till medling är då en förutsättning för att dessa medlingar ska genomföras och få ett bra utfall. Medlingsverksamheten bör försöka bygga upp ett förtroende hos de lokala näringsidkarna och förmedla medlingens syfte och mål. Man bör även söka metoder för förenklad medling som underlättar näringsidka-

rens deltagande. Det kan till exempel ske genom att medlingarna genomförs på plats i butiken, så att butiksägaren eller företrädaren för butiken inte behöver gå från arbetet varje gång en medling ska genomföras. I vissa kommuner används så kallade ångerkort. Den unge som har snattat får gå tillbaka till butiken där snatteriet genomförts. På kortet står det vad han eller hon snattade, vad det kostade och att vederbörande ångrar gärningen. Om den unge är omyndig ska kortet vara påskrivet av vårdnadshavare, förutsatt att det inte är direkt olämpligt. Även butikspersonalen ska skriva under kortet och får i samband med det även en chans att prata med den unge. Målsättningen är att detta möte och överlämnande av ångerkortet ska få den unge att inte begå nya snatterier. Ångerkort är en metod som kan rekommenderas för att inte alltför mycket av medlingsverksamhetens tid och resurser ska gå åt till att hantera snatteriärenden.

Kommunens förvaltningar

Kommunens olika verksamheter utsätts för en hel del brott som senare kan bli medlingsärenden, exempelvis skadegörelse. Här blir brottsofferparten i medlingen en tjänsteman från kommunen. Även här är det viktigt att det finns en förståelse för medlingens syfte och mål så att den tjänsteman som representerar brottsoffret i medlingen kan delta på ett ändamålsenligt sätt. Det kan vara en fördel om exempelvis kommunens fastighetsbolag utser en eller två tjänstemän som ska delta i de medlingar som blir aktuella. Om samtliga förvaltningar som kan bli aktuella för medling gör så, kan dessa tjänstemän få information eller utbildning av medlingsverksamheten, vilket ökar förutsättningarna för bra medlingar.

För att organisationen ska fungera

Som vi sett är det många aktörer som ska samverka för att medlingsverksamheten ska bli effektiv och bra. De erfarenheter som har gjorts runt om i landet visar på ett antal problem respektive framgångsfaktorer för medlingsverksamheten. Nedan diskuterar vi kring detta och vad man kan göra för att öka förutsättningarna för en väl fungerande organisation och verksamhet.

Organisation, ledning och resurser

Som tidigare nämnts är polisen och åklagaren två mycket viktiga samverkanspartner för medlingsverksamheten. Det är därför

helt grundläggande att samarbetet mellan de olika organisationerna fungerar. För det krävs både en intern anpassning i respektive organisation och en extern anpassning till de övriga organisationerna. Det krävs att varje organisation bidrar med sin del för att så många ärenden som möjligt ska vandra hela vägen från det första polisförhöret till avslutad medling. För att detta ska kunna ske bör en ”medlingsgrupp” tillsättas där chefer alternativt tjänstemän med mandat från respektive organisation ingår. Att det behöver vara chefer har att göra med att de måste ha mandat att fatta beslut som berör den egna organisation och kunna fördela resurser för genomförandet.

Gemensam syn

Brist på gemensam syn och målsättning motverkar ett effektivt arbete med medling. Denna brist beror bland annat på att de olika organisationerna (polis, åklagare och medlingsverksamhet) har olika verksamhetsmål. Ibland kan dessa tyckas komma i konflikt med varandra. Det ligger till exempel inte helt i linje med åklagarens målsättning att brottsoffer och gärningsperson ska ”komma överens” eller ”bli sams”, då detta kan inverka negativt på brottsoffrets vilja att senare delta i en rättegång. Den bristande samsynen kring medling kan till viss del bygga på okunskap och att det saknas en diskussion om vilka gemensamma målsättningar man kan komma överens om. Därför är just en gemensam syn en av de viktigaste frågorna för parterna att diskutera i inledningsskedet liksom vilka steg respektive organisation kan ta för att underlätta medlingsprocessen och verka för bästa möjliga resultat.

Rutiner

Brist på rutiner är ett vanligt förekommande problem. Det bör finnas rutiner för varje steg i medlingsprocessen. Rutinerna kan handla om:

- Att säkerställa att de unga gärningspersonerna alltid tillfrågas om de kan tänka sig att bli kontaktade av medlingsverksamheten.
- Hur polisen, socialtjänsten och andra förmedlar ärendet till medlingsverksamheten.
- Hur medlingsverksamheten tar kontakt med gärningsperson och brottsoffer.

- Hur medlingsverksamheten tar kontakt med åklagaren.
- Att andra parter som berörs av medlingen informeras eller kontaktas för råd och stöd.
- Återkoppling.
- Uppföljning av medlingsverksamheten.
- Kontinuerlig vidareutveckling av verksamheten.

Kommunikation

Brist på kommunikation mellan de olika organisationerna skapar brist på motivation att delta och bidra. Medlingsverksamheten har ett stort ansvar att kommunicera medlingens syfte och tillvägagångssätt till samtliga övriga aktörer, för att motivera dem och för att de ska förstå sin roll i medlingsprocessen. Notera att kommunikation är en tvåvägsdialog, till skillnad från information som är envägskommunikation. De ansvariga vid medlingsverksamheten bör därför vara lyhörda för övriga aktörers synpunkter och önskemål. Kommunikationen handlar även om att processens olika steg måste åtföljas av olika kommunikativa insatser. Detta kan ske i form av information till gärningsperson och brottsoffer samt i form av viss återkoppling till övriga involverade organisationer. Planen över medlingsgången bör därför även kompletteras med en kommunikationsplan som visar vilka kommunikativa insatser som ska göras under medlingens gång.

Närhet, personlig kontakt och möten

Personlig kontakt och regelbundna möten mellan dem som är involverade i medlingsprocessen ökar förutsättningarna för en framgångsrik medlingsverksamhet. Vissa medlingssamordnare har valt, eller fått möjlighet, att ha sin verksamhet i samma lokaler som polisen för att på så sätt underlätta vidarebefordrandet av ärenden. Om inte detta går att ordna bör man ändå sträva efter att minska alla former av avstånd och hinder mellan samtliga aktörer.

Checklista

När en ny medlingsverksamhet ska byggas upp eller en gammal organiseras om kan nedanstående checklista vara användbar.

Upprätta intressentmodell

Upprätta en intressentmodell över personer och organisationer inom kommunen eller regionen som påverkar och påverkas av medlingsverksamheten. Bjud sedan in dem till ett startmöte för att informera om och diskutera den framtida eller fortsatta medlingsverksamheten.

Kartlägg nuvarande samarbeten och kommunikationskanaler

Gör med hjälp av de olika aktörerna en kartläggning av nuvarande samarbeten och kommunikationskanaler mellan aktörerna. Det kan finnas mycket att bygga vidare på i stället för att uppfinna hjulet på nytt.

Upprätta styrgrupp

Upprätta en styrgrupp av chefer eller andra personer med befogenhet att fatta beslut, från de mest centrala aktörerna. Styrgruppen ska utifrån ovanstående kartläggningar fatta beslut om hur medlingsverksamheten ska byggas upp.

Beslut om ansvar och ekonomi

Några av de viktigaste besluten handlar om ansvar och ekonomi. Redan i det förberedande steget bör klargöras vem som har ansvar för vad i medlingsprocessen. Vem eller vilka ansvarar till exempel för de personella och administrativa kostnader som är förknippade med medlingsverksamhetens olika delar?

Projekt- och kommunikationsplan för förankring

För bästa möjliga resultat i förankringsarbetet bör en projekt- och kommunikationsplan upprättas. Den bör handla om hur förankringen av medlingsverksamheten ska ske i och mellan de olika aktörernas organisationer.

Upprätta administrativa och kommunikativa rutiner

Det är en fördel om administrativa och kommunikativa rutiner upprättas i uppbyggnadsfasen i exempelvis:

- En manual – vem gör vad och när i medlingsgången?

- Informationsbroschyrer – vad är medling?
- Ärendeblanketter – överlämnande av medlingsärende från polis till medlingsverksamhet och återkoppling av medlingsärende (se förslag på olika former av stödmaterial i bilaga 3).

Upprätta rutiner för uppföljning

Slutligen bör även rutiner för uppföljning upprättas. Genom att göra kontinuerliga uppföljningar av verksamheten skapas goda förutsättningar för att förbättra de delar som fungerar mindre bra. Den tid som uppföljning tar i anspråk, tas ofta igen genom bättre effektivitet och måluppfyllelse.

Tjänstemannamedlare och lekmannamedlare

I Sverige har vi i huvudsak två typer av system för medlare, *tjänstemannamedlare* och *lekmannamedlare*. Tjänstemannamedlaren är oftast en socionom som arbetar inom socialtjänsten och som utför medlingsuppdrag som en del i sin tjänsteutövning. Lekmannamedlaren är en samhällsengagerad ”vanlig ” medborgare som arvoderas för enskilda medlingsuppdrag. Lekmannamedlaren har således inte medling som en del i sitt yrke utan tar sig an detta på sin fritid.

Tjänstemannamedlarna är oftast personer med både kunskap om och erfarenheter av att arbeta med personer i problematiska livssituationer, vilket naturligtvis kan vara en fördel. Ofta förordas dock att dessa medlare i sin ordinarie tjänstgöring inte ska ägna sig åt så kallad myndighetsutövning, till exempel biståndshandläggning. Orsaken är att medlaren ska uppfattas som så opartisk som möjligt. Ett system som helt eller delvis består av lekmannamedlare ger ett större urval av medlare (personer) att välja mellan. Det ökar möjligheterna att ”matcha” medlarens personliga egenskaper, erfarenheter och speciella kompetenser mot medlingsfallets problematik och parter. Lekmannamedlare är också mindre kostsamma.

Vissa medlingsverksamheter i Sverige har uteslutande tjänstemannamedlare, andra har uteslutande lekmannamedlare och somliga har såväl tjänstemannamedlare som lekmannamedlare. Vad den enskilda medlingsverksamheten väljer är naturligtvis beroende av lokala förutsättningar och vilka fördelar respektive nackdelar som kan finnas med respektive system.

Rekrytering av tjänstemannamedlare

Tjänstemannamedlare är, som nämnts tidigare, ofta en tjänsteman anställd inom socialtjänsten. Oavsett om någon nyanställs eller att en redan anställd tjänsteman får medlingsuppdraget bör denne rekryteras utifrån sin personliga lämplighet. Det är viktigt att betona att det är de personliga egenskaperna tillsammans med utbildning och yrkeskompetens som ska avgöra.

Rekrytering av lekmannamedlare

För att rekrytera lekmannamedlare kan ansvariga för medlingsverksamheten i en kommun eller en region inbjuda intresserade till ett informationsmöte. Inbjudan kan exempelvis gå ut som en annons i lokalpress. Vid informationsmötet beskrivs de tankar, värderingar och lagar som ligger till grund för medling. Den eller de som anordnar mötet beskriver vad det innebär att vara medlare samt vilka krav som ställs på medlarens egenskaper och värderingar. De berättar hur ett medlingsärende hanteras, hur medlingsgången ser ut och hur mycket tid ett ärende beräknas ta i anspråk samt vilken ersättning som utgår för varje uppdrag. Utifrån denna information kan de som har deltagit i mötet ta ställning till om de ska anmäla sitt intresse för uppdraget. Den blivande lekmannamedlaren intervjuas därefter av ansvariga för medlingsverksamheten. Även här söks personer med en humanistisk grundsyn, empati samt personlig mognad och stabilitet, vilket är viktiga egenskaper hos en medlare.

När man ska rekrytera lekmannamedlare till en medlingsverksamhet kan det finnas en poäng i att söka efter ett visst spann av personligheter. Det vill säga att aktivt verka för en spridning i ålder, kön, kulturell och social bakgrund samt eventuella språkkunskaper bland de lekmannamedlare man engagerar. Det ger större valmöjlighet när medlingsuppdrag ska matchas mot medlare.

Utbildning av medlare

För att bli en bra medlare krävs förutom rätt egenskaper även utbildning. Den som ska bli medlare bör genomgå en kortare utbildning i medling. Det kan även vara en fördel om man ges möjlighet att ”gå bredvid” en erfaren medlare och på så sätt skaffa sig kunskap och viss erfarenhet innan man själv ska ansvara för ett medlingsuppdrag.

BILAGA 1

Lagen om medling vid brott

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott.

1 § Denna lag gäller medling som anordnas av staten eller av en kommun med anledning av brott.

2 § Med medling avses i denna lag att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta.

3 § Medling skall ske i bägge parters intresse. Målet ska vara att minska de negativa följderna av brottet. Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsägande ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.

4 § Till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses. Medlaren skall vara opartisk.

5 § Medling skall vara frivillig för både gärningsman och målsägande. Det brott som medlingen avser skall vara anmält till polisen. Dessutom skall gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl.

6 § Medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt. Medlaren skall samråda med förundersökningsledaren om medling avses äga rum innan förundersökningen har avslutats. Om medlingen avses äga rum därefter, men innan det finns en lagakraftvunnen dom, skall medlaren samråda med åklagaren.

7 § Både gärningsman och målsägande skall informeras om vad medlingen innebär och på annat sätt förberedas i den omfattning som behövs.

8 § Vårdnadshavare för gärningsmannen och målsägande skall ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det är förenligt med syftet med medlingen och det i övrigt kan anses lämpligt.

9 § Vid medlingsmötet skall målsägande ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess följder. Gärningsmannen skall få möjlighet att berätta varför gärningen kom att begås och ge sin syn på sin situation. Målsägande kan också framställa önskemål om gottgörelse, och gärningsmannen kan framföra en ursäkt för sitt handlande.

10 § Medlaren skall medverka till att avtal om gottgörelse träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt. Om det framkommer att gärningsmannen inte uppfyller ett avtal som har träffats mellan parterna, skall medlare se till att åklagaren genast underrättas om detta, om det inte är obehövligt.

BILAGA 2

Europarådets rekommendationer

Internationella styrdokument

Eftersom Sverige är en medlemsstat i Europeiska unionen omfattas vi av dess beslut och styrdokument. Nedan presenteras Europarådets rekommendation gällande medling vid brottmål. Denna rekommendation har legat som underlag för den svenska medlingslagen.

Europarådets rekommendation

Europarådets ministerkommitté antog den 15 september 1999 en rekommendation, No. R (99) 19, om medling i brottmål. Inledningsvis i rekommendationen sägs bland annat att ministerrådet noterar utvecklingen av användningen av medling i brottmål i medlemsstaterna som en flexibel, omfattande och problemlösande möjlighet samt ett komplement eller alternativ till det traditionella rättsliga förfarandet. Ministerrådet beaktar vidare behovet av att öka aktivt personligt deltagande i brottmål för brottsoffret, gärningsmannen och andra som kan ha påverkats av brottet liksom engagemang från lokalsamhället. I rekommendationen sägs också att ministerrådet erkänner brottsoffrens legitima intresse av att ha en starkare röst vid hanteringen av konsekvenserna av brottet, att kommunicera med gärningsmannen samt att få en ursäkt och erhålla ersättning. Vidare beaktar ministerrådet vikten av att uppmuntra gärningsmännens känsla av ansvar och ge dem praktisk möjlighet till gottgörelse, vilket kan främja deras återanpassning och rehabilitering. Rekommendationen har även en bilaga som innehåller riktlinjer för medling, se nedan.

Allmänna principer för medling

- Medling i brottmål bör ske endast om parterna frivilligt samtycker till det och parterna bör ha möjlighet att återkalla ett sådant samtycke när som helst under medlingsförfarandet.
- Diskussionerna under medlingen är konfidentiella och får inte användas därefter, förutom med parternas samtycke.
- Medling i brottmål bör vara en allmänt tillgänglig verksamhet. Detta från rättvisesynpunkt och för verksamhetens kvalitet.
- Medlingsverksamheten, oavsett om den drivs i allmän eller privat regi, bör vara officiellt godkänd av statsmakterna som

en möjlighet, ett alternativ eller komplement till den sedvanliga rättsprocessen.

- Det allmänna bör normalt finansiera medlingsverksamheten och på något sätt vara ansvarig för den.
- Medling i brottmål bör vara tillgänglig under alla stadier i den rättsliga processen.
- Medlingsverksamheten bör också ges tillräcklig självständighet i rättssystemet.

Rättsliga utgångspunkter för medling

Lagstiftning bör underlätta för medling i brottmål. Olika faktorer som ska garantera rättssäkerheten måste beaktas under medlingsförfarandet (artikel 6 i Europeiska konventionen).

Riktlinjer för hur medling ska användas i brottmål bör finnas, särskilt för villkoren för att hänvisa ärenden till medlingsverksamheten och hur ärendena ska hanteras efter en genomförd medling.

Grundläggande garantier för rättssäkerhet bör gälla för medling, till exempel tillgång till tolk eller översättning.

Underåriga bör ha rätt till vårdnadshavares stöd.

Innan parterna samtycker till medling bör de informeras om medlingen på ett fullständigt och objektivt sätt och det får inte ske några olämpliga påtryckningar för att få parterna att medverka.

Parterna bör normalt vara överens om grundläggande fakta i ärendet, och deltagande i medling bör inte användas som bevis på skuld i en efterföljande rättsprocess. Gärningspersonen behöver dock inte nödvändigtvis erkänna sig skyldig utan det är tillräckligt att denne tar på sig någon skuld för det som hände.

Uppenbara skillnader avseende parternas ålder, mognad eller intellektuella kapacitet bör beaktas innan ett fall överförs till medling.

Riktlinjer för medlingsverksamhet

Medlingsverksamheten bör regleras genom erkända normer, ha tillräcklig självständighet för att utföra sina uppgifter samt ha normer för kompetens och etiska regler.

Metoder för urval, utbildning och utvärdering av medlare bör utvecklas.

Medlingsverksamheten bör kontrolleras av kompetent organ.

Riktlinjer för medlarna

Medlarna bör rekryteras från olika områden, ha gott omdöme och de personliga egenskaper som är nödvändiga för medling.

Medlare bör också få inledande utbildning, liksom internutbildning. Utbildningen ska syfta till att ge en hög kompetensnivå med inriktning på konfliktlösningsförmåga och de särskilda krav som arbete med brottsoffer och gärningspersoner ställer samt grundläggande kunskaper om det straffrättsliga systemet.

Riktlinjer för medlingens genomförande

Innan ett medlingsförfarande startar bör medlaren informeras om alla relevanta omständigheter i fallet genom behörig rättslig myndighet.

Medlingen ska ske på ett opartiskt sätt baserad på omständigheterna i ärendet och på parternas behov och önskningar.

Medlaren bör också alltid respektera parternas värdighet och se till att parterna uppträder med respekt för varandra.

Medlingen bör ske effektivt, men i en takt som är lämplig för parterna och inte vara öppen för allmänheten.

Medlingsavtal ska vara frivilliga för parterna samt bör bara innehålla rimliga och skäliga förpliktelser.

Medlaren bör rapportera till rättsväsendet om medlingsförfarandet och resultatet av medlingen, men medlarens rapport bör inte avslöja vad som förekommit vid medlingsmötet eller uttrycka någon bedömning av parternas uppträdande under medlingen.

Riktlinjer för uppföljning och utvärdering

Det bör pågå en regelbunden diskussion mellan rättsväsende och medlingsverksamheterna för att utveckla en ömsesidig förståelse.
Medlemsstaterna bör främja forskning om och utveckling av medling i brottmål.

BILAGA 3

Förslag till informationsbroschyr

Användningsområde

När gärningspersonen eller brottsoffret tillfrågas, av polis eller annan, om denne är intresserad av att kontaktas av medlingsverksamheten kan det vara bra att även kunna räcka över en kortfattad informationsbroschyr. Broschyren bör beskriva vad medling är, vad det innebär för respektive part samt ge kontaktuppgifter till medlingsverksamheten. Nedan presenteras ett förslag på ett möjligt innehåll i en sådan informationsbroschyr.

Framsida:

- Rubrik, samt eventuell underrubrik som talar om vad informationsbroschyren berör.
- Information om vem som är avsändare.

Exempel

Medling
Ett möte med möjligheter

Information från Medlingsverksamheten i Snöstads kommun och polisen

Sidan 1:
(insida broschyren)

- Rubrik och beskrivande text om vad medling är.

Exempel

Vad är medling?
Medlingens grundtanke är ett möte mellan den unge som har erkänt ett brott, eller delaktighet i ett brott, och den person som drabbades av brottet. Mötet sker med hjälp av en tredje person, en opartisk medlare. Mötet syftar till att de inblandade i en brottshändelse tillsammans, med stöd från medlaren, kan samtala om och reda ut vad som hände, varför det hände och vilka konsekvenser brottet

har fått. Vid mötet finns även möjlighet att diskutera hur man kan förhålla sig till varandra i framtiden och att eventuellt komma fram till ett avtal om någon form av gottgörelse till den drabbade.

Medling är ingen påföljd utan ett komplement till den vanliga rättsprocessen, en möjlighet för båda parter att mötas och samtala om brottshändelsen. Att delta i medling är alltid frivilligt både för den som har begått brottet och för den som har utsatts. För den som begått brott är medlingen en möjlighet att ta ansvar för sina handlingar och gottgöra den som drabbades. För den drabbade är medling en möjlighet till upprättelse och till att kunna bearbeta de konsekvenser som brottet har fört med sig. Målsättningen är att båda parter ska gå stärkta ur medlingen. Medling används vid många olika typer av brott, vanligen där den person som har begått brottet är ung (12–20 år).

Sidan 2:

(insida broschyren)

- Rubriker och motiv för respektive part att delta i medling.

Exempel

Vad kan medling innebära för dig som begått ett brott?
I första hand får du vid medlingen möjlighet att visa att du ångrar det du har gjort och kunna be om ursäkt. Genom att delta i medling tar du ansvar för dina handlingar. Du visar mod genom att möta den du har gjort illa.

Vad kan medling innebära för dig som har blivit utsatt för brott?
Medlingen ger dig chansen att få ett ansikte på den som åsamkat dig skada. Du får möjlighet att ställa frågor om varför det hände. Du ges även möjlighet att själv få berätta hur brottet har påverkat dig och vad det har fått för följder i ditt liv.

Vi som arbetar med medling har tystnadsplikt.

Baksidan:

- På baksidan av broschyren kan de olika myndigheter som samverkar kring medling i kommunen/regionen presenteras i form av logotyper eller i text.
- Här bör även alla kontaktuppgifter (adress, e-post och telefonnummer) till medlingsverksamheten i kommunen/regionen finnas.

- Slutligen en uppmaning och instruktion om hur man kan gå tillväga om man själv vill ta initiativ till medling.

Exempel

- Medlingsverksamheten i Snöstad bedrivs i nära samarbete med polismyndighet, åklagarkammare, brottsofferjour och socialtjänst.
- Du kan själv ta initiativ till medling genom din utredare hos polisen, din socialsekreterare eller genom att ta kontakt med medlingsverksamheten på nedanstående adress, telefonnummer och/eller e-postadress.
- Medlingsverksamheten i Snöstad
  Kommunhuset
  Snösvängen 3
  111 22 Snöstad

  Telefon 01-23 45 67

  e-post: medlingsverksamheten@snostad.se

BILAGA 4

Förslag till ärendeblankett

För att säkerställa och underlätta att möjliga medlingsärenden förmedlas vidare till medlingsverksamheten och att de uppgifter man behöver finns med kan en ärendeblankett utformas. Den fylls i av polis, socialtjänst eller annan som förmedlar medlingsärenden. Nedan finns ett förslag på hur en sådan ärendeblankett skulle kunna utformas.

Medlingsärende

Kryssa respektive fyll i de uppgifter och alternativ som överensstämmer med detta ärende.

Ärende:

Ärendets K- nummer .....

Ärendet förmedlas av .....

Telefon .....

Gärningspersonens namn .....

Personnummer .....

Adress .....

.....

Telefon .....

Vilket brott är gärningspersonen misstänkt för? .....

.....

.....

Gärningspersonen är intresserad av medling och vill ha kontakt med medlare. ☐

Gärningspersonen är inte intresserad av medling. ☐

Gärningspersonen har inte informerats eller tillfrågats om medling. ☐

Orsak/kommentarer .....

.....

Brottsoffrets namn .....

Telefon .....

Adress .....

.....

Brottsoffret är intresserad av medling
och vill ha kontakt med medlare. ☐

Brottsoffret är inte intresserad av medling. ☐

Brottsoffret har inte informerats eller tillfrågats om medling. ☐

Förundersökningsledare/utredare .....

Telefon .....

Åklagare .....

Telefon .....

Är åklagare underättad om gärningspersonens
intresse för medling? Nej ☐ Ja ☐

Övriga upplysningar av vikt* .....

.....

Bifogade ärendedokument: .....

.....

**Kan till exempel vara om gärningspersonen eller brottsoffret löper risk för skada om vårdnadshavare informeras.*

BILAGA 5

Förslag till dokumentationsmall eller försättsblad

När ett medlingsärende kommer in till medlingsverksamheten kan det vara bra att påbörja en ärendemapp där man löpande samlar de dokument, brev, anteckningar med mera som hör till och produceras under medlingsärendets gång. Till varje ärendemapp kan ett försättsblad göras. Försättsbladet kan även utformas i form av en dokumentationsmall och checklista för medlingsgången (se nedan). På så sätt kan man löpande bocka av genomförda delar. Nedan presenteras ett förslag på hur ett sådant försättsblad kan utformas.

Försättsblad medling

Medlingsärende nr .....

Inkom till medlingsverksamheten .....

Checkpunkter medlingsgången .....

.....

Medlare utsedd ..... Namn .....

Första kontakt med gärningsperson tagen .....

Brev/Telefon ..... Datum .....

Första kontakt med brottsoffer tagen .....

Brev/Telefon ..... Datum .....

Förmöte gärningsperson genomfört ..... Datum .....

Förmöte brottsoffer genomfört ..... Datum .....

Medlingsmöte genomfört ..... Datum .....

Avtal upprättat ..... **Avtal som eventuellt ska följas upp** .....

Datum för uppföljning.....

Medlingen återrapporterad till medlingsverksamheten

Datum:.....

Medlingen återrapporterad till polis, åklagare och andra berörda

Datum .....

Medlingens dokumentation redigerad och sammanställd för arkivering

Datum .....

Arkivering av medlingsärendet..... Datum .....

Medlingens resultat

Medling genomförd..... Slutdatum .....

Indirekt medling genomförd ..... Slutdatum .....

Medling avbruten ..... Slutdatum .....

Orsak:.....

.....

BILAGA 6

Förslag till skriftlig information till gärningsperson och vårdnadshavare

Hej!

Jag heter Sten Stensson och arbetar som medlare inom medlingsverksamheten i Snöstad kommun.

Genom vårt samarbete med socialtjänst och polismyndighet har jag blivit informerad om den (stöld, misshandel, skadegörelse, etc.) som du var inblandad i på Stortorget i Snöstad (på kvällen datum).

I Snöstad kommun bedriver vi medling, i enlighet med lagen om medling med anledning av brott (2002:445). Vi anordnar medlingsmöten när ungdomar har varit inblandade i någon brottshändelse. Polisens utredare har informerat och tillfrågat dig om du ville bli kontaktad av oss på medlingsverksamheten, vilket du gav ditt samtycke till.

Jag vill därför bjuda in dig tillsammans med din/dina vårdnadshavare till ett första möte där jag kan berätta mer om vad medling innebär och hur det går till. Därefter bestämmer vi tillsammans hur vi går vidare.

Avslutningsalternativ 1

Jag kommer inom kort att ta kontakt per telefon för att boka en tid för detta möte.

Avslutningsalternativ 2

Jag vill att du Anders eller någon av dina vårdnadshavare ringer till mig för att boka en tid som passar er. Mitt telefonnummer är 012-34 5678

Avslutningsalternativ 3

Jag har bokat en tid för ett möte torsdagen den 18/3 kl. 13.00.

Adressen är Medlingsgatan 2, 1 trappa. Det står Medlingsverksamheten i Snöstad på dörren.

Om denna tid av någon anledning inte passar er, kontakta mig på telefon 012-34 56 78 så kan vi boka en annan tid som passar bättre.

Välkomna

Sten Stensson
Medlingsverksamheten i Snöstad kommun
Adress
Se även bifogad informationsbroschyr om medling.

BILAGA 7

Förslag till information vid telefonkontakt med gärningsperson och brottsoffer

Gärningsperson

Samtliga förslag ska naturligtvis inte användas vid samma tillfälle utan använd dem som inspiration och välj egna formuleringar efter situation och person. Kom även ihåg att i detta läge är huvudmålsättningen att få gärningspersonen motiverad att delta i ett förmöte.

Förslag på information till gärningspersonen

- Du behöver inte ta ställning till om du ska möta den som blev utsatt för brottet nu, utan vi träffas först. Därefter bestämmer vi hur vi ska gå vidare.
- Det här kan vara ett bra tillfälle för dig att förklara hur du upplevde händelsen, vad som hände och varför det hände.
- Du får chansen att göra något som kan komma att få stor betydelse både för dig och för brottsoffret.
- Den som du utsatte för brottet kanske fortfarande går omkring och är rädd för dig, här har du möjlighet att visa att han eller hon inte behöver vara det.
- Det här är ett tillfälle att visa att du tar ansvar för dina handlingar.
- Det här är ett tillfälle för dig att försöka ställa saker och ting tillrätta igen.
- Det här är ett sätt för dig att få reda på hur brottsoffret upplevde händelsen.
- Du kommer att ges möjlighet att gottgöra den skada du har åsamkat brottsoffret.
- Det kan kännas bra att få reda ut det här. Målsättningen är att du ska komma stärkt ur medlingen.

Brottsoffer

Samtliga förslag ska naturligtvis inte användas vid samma tillfälle utan använd dem som inspiration och välj egna formuleringar efter situation och person.

Kom även ihåg att i detta läge är huvudmålsättningen att få brottsoffret intresserad av att delta i ett förmöte.

Förslag på information till brottsoffret

- Du behöver inte nu ta ställning till om du ska möta den som utsatte dig för brottet, utan vi träffas först. Därefter bestämmer vi hur vi ska gå vidare.
- Medling är en möjlighet att få svar på frågor som du kanske har kring varför det hände och varför det drabbade just dig.
- Medling är en möjlighet för dig att berätta om hur du upplevde händelsen och hur det har påverkat dig därefter.
- Medling är en möjlighet för dig att få upprättelse.
- Medling är ett tillfälle att diskutera hur gärningspersonen skulle kunna gottgöra eller kompensera den skada du har lidit.
- Medling kan vara ett sätt att bearbeta eventuella rädslor.
- Det kan kännas bra att få reda ut det här. Målsättningen är att du ska komma stärkt ur medlingen.

BILAGA 8

Förslag till checklistor för förmöte och medlingsmöte

Checklista förmöte med gärningsperson

- Hälsa välkommen.
- Var väl förberedd och ”inläst” på ärendet.
- Möt gärna gärningspersonen och eventuellt deltagande vårdnadshavare eller stödperson i dörren och presentera dig.
- Visa var man kan hänga av sig kläder. Se till att mobiltelefoner med mera stängs av.

Tydliggör syfte och spelregler

- Klargör förmötets syfte (att förbereda parterna), hur förmötets samtal kommer att disponeras samt din egen roll som opartisk medlare.
- Klargör deltagande vårdnadshavares eller stödpersons roll i samtalet och att du eventuellt kommer att be dem gå ut ur rummet under någon del av förmötet.
- Betona frivilligheten att delta.
- Berätta om hur en medling går till och vilka regler som gäller.

Gärningspersonens berättelse och inställning

- Låt gärningspersonen med egna ord beskriva brottshändelsen och vilka konsekvenser händelsen har fått. Ställ eventuellt förtydligande frågor.
- Undersök gärningspersonens attityd till brottet.
- Undersök i vilken grad gärningspersonen tar ansvar för sitt agerande.
- Undersök gärningspersonens känsla inför brottsoffret. (Ångerfull eller likgiltig?)
- Undersök gärningspersonens inställning till att delta i medling.
- Undersök gärningspersonens förväntningar på att delta i medling.

- Undersök vad gärningspersonen vill säga till brottsoffret (be om ursäkt?).
- Undersök gärningspersonens inställning till någon form av gottgörelse.

Förberedelser inför medlingsmötet

- Berätta ännu en gång hur ett eventuellt medlingsmöte går till.
- Fråga därefter om gärningspersonen är intresserad av att möta brottsoffret vid ett medlingsmöte.
- Om gärningspersonen är tveksam, be denne tänka över sitt beslut och tala om att du kommer ta kontakt om några dagar för att då få besked eller för att eventuellt boka in ett nytt förmöte.
- Om gärningspersonen säger ja till att delta i medlingsmötet, sammanfatta då vad som har sagts vid förmötet, lyft de delar i gärningspersonens berättelse som du tycker även bör berättas för brottsoffret. Hjälp även gärningspersonen att hitta ett bra sätt att formulera sin eventuella ursäkt.
- Förbered gärningspersonen på att det kan förekomma starka känslor vid medlingsmötet, men att du (medlaren) är där för att stödja båda parter och att ingen ska behöva bli illa behandlad vid ett medlingsmöte.
- Berätta att brottsoffret kan komma att förvänta sig någon form av gottgörelse, till exempel i form av en ursäkt eller en överenskommelse om kompensation.
- Berätta att det är möjligt att ha med sig en stödperson, till exempel vårdnadshavare, annan anhörig eller kontaktperson.

Förmötet avslutas

- Fråga om gärningspersonen har några frågor.
- Tacka för dagens samtal och berätta hur processen går vidare samt när gärningspersonen kan förvänta sig att höra av dig igen.
- Följ gärningspersonen och eventuellt deltagande vårdnadshavare till dörren.

Checklista förmöte med brottsoffer

- Hälsa välkommen.
- Var väl förberedd och ”inläst” på ärendet.
- Möt gärna brottsoffer och eventuellt deltagande vårdnadshavare eller stödperson i dörren och presentera dig.
- Visa var man kan hänga av sig kläder. Se till att mobiltelefoner med mera stängs av.

Tydliggör syfte och spelregler

- Klargör förmötets syfte (att förbereda parterna), hur förmötets samtal kommer att disponeras samt din egen roll som opartisk medlare.
- Klargör deltagande vårdnadshavares eller stödpersons roll i samtalet.
- Betona frivilligheten att delta.
- Berätta om hur en medling går till och vilka regler som gäller.

Brottsoffrets berättelse och inställning

- Låt brottsoffret med egna ord beskriva brottshändelsen och vilka konsekvenser händelsen har fått. Ställ eventuellt förtydligande frågor.
- Undersök brottsoffrets känslor inför det som har hänt samt inför gärningspersonen (bitter, hämndkänslor, rädd, likgiltig).
- Undersök brottsoffrets inställning till att delta i medling.
- Undersök brottsoffrets förväntningar på att delta i medling.
- Undersök vad brottsoffret vill säga till gärningspersonen.
- Undersök brottsoffrets inställning till någon form av gottgörelse.

Förberedelser inför medlingsmötet

- Berätta ännu en gång hur ett eventuellt medlingsmöte går till.
- Berätta om hur gärningspersonen har ställt sig till att delta i ett medlingsmöte.
- Fråga därefter om brottsoffret är intresserad av att möta gärningspersonen vid ett medlingsmöte.

- Om brottsoffret tvekar, be denne tänka över sitt beslut och säg att du kommer att ta kontakt om några dagar för att då få besked eller för att eventuellt boka in ett nytt förmöte.
- Om brottsoffret säger ja till att delta i medlingsmötet, sammanfatta då vad som har sagts vid förmötet, lyft fram de delar i brottsoffrets berättelse som du tycker även bör berättas för gärningspersonen.
- Fråga om brottsoffret förväntar sig någon form av gottgörelse, till exempel i form av en ursäkt eller en överenskommelse om kompensation.
- Förbered brottsoffret på att det kan förekomma starka känslor vid medlingsmötet, men att du (medlaren) är där för att stödja båda parter och att ingen ska behöva bli illa behandlad vid ett medlingsmöte.
- Berätta att det är möjligt att ha med sig en stödperson, till exempel en vårdnadshavare eller annan anhörig, vän eller någon från den lokala brottsofferjouren.

Förmötet avslutas

- Fråga om brottsoffret har några frågor.
- Tacka för dagens samtal och berätta hur processen går vidare samt när brottsoffret kan förvänta sig att höra av dig igen.
- Följ brottsoffret och eventuellt deltagande vårdnadshavare eller stödpersoner till dörren.
- Summera dina intryck av båda förmötena och fatta ett beslut om huruvida ett medlingsmöte är lämpligt.

Checklista medlingsmötet

Förberedelser

- Var väl förberedd och inläst på ärendet.
- Var på plats i god tid.
- Ställ i ordning rummet där medlingsmötet ska genomföras. Ta bort störande moment, bestäm i förväg var gärningsperson, brottsoffer och du själv samt eventuellt medföljande vårdnadshavare eller stödperson ska sitta.
- Se till att vara nåbar på telefon fram till att mötet inleds. Om

någon av parterna är försenad eller har fått förhinder, ska de kunna meddela det.

- Om medlingen kan förväntas resultera i ett avtal, kom ihåg att ha avtalsblanketter tillgängliga.

Hälsa välkommen

- Ta emot parterna vid dörren när de kommer. Se till att parterna inte blir ensamma med varandra, exempelvis i ett väntrum.
- Visa var man kan hänga av sig ytterkläder. Se till att mobiltelefoner med mera stängs av.
- Visa parterna och eventuellt medföljande vårdnadshavare/stödpersoner till sina platser.

Medlingsmötets inledning

- Hälsa välkommen. Presentera var och en med namn.
- Berätta om medlingsmötets riktlinjer, vad som kommer att ske och ungefär hur lång tid det beräknas ta.
- Tydliggör ännu en gång för medföljande vårdnadshavare eller stödperson deras roll i mötet och tala om att de kan få yttra sig i slutet av mötet.

Medlingssamtalet

Klargöra vad som har hänt och varför

- Fördela ordet till den som ska börja (vanligtvis brottsoffret, men medlaren kan av olika skäl, ofta i samråd med brottsoffret, ha beslutat sig för att gärningsperson ska börja).
- Den part som börjar, berättar hur han eller hon upplevde brottshändelsen och ser på sin roll och sitt agerande vid det tillfället.
- Därefter berättar den andre parten om sin upplevelse av brottshändelsen och hur han eller hon ser på sin roll och sitt agerande vid det tillfället.
- Sammanfatta vad de båda parterna har sagt. Om beskrivningarna skiljer sig åt, berätta att upplevelsen kan och får vara olika.
- Låt därefter respektive part, i samma turordning som tidigare, berätta om de konsekvenser som har uppkommit på grund av brottshändelsen.

- Sammanfatta återigen vad parterna har sagt.
- Låt därefter parterna, om de vill, ställa frågor till varandra.

Medlingssamtalet

Eventuell ursäkt, gottgörelse och avtal

- Ta upp frågan om ursäkt och eventuell gottgörelse, hänvisa till vad som har sagts vid respektive förmöte.
- Låt parterna söka sig fram till en rimlig uppgörelse.
- Låt parterna be om ursäkt respektive acceptera en ursäkt.
- Medverka till att muntlig eller skriftlig uppgörelse/avtal kommer till stånd, förutsatt att du bedömer att innehållet är skäligt.
- Kom överens om hur avtalet ska följas upp och informera om att åklagaren kommer att underrättas om det framkommer att avtalet inte hålls. (Medlaren har ingen formell skyldighet att följa upp dessa avtal, men man kan komma överens med parterna om att så ska ske.)
- Om det blir en rättegång behövs ett klargörande över vad som avtalats i medlingen och vad som ska tas upp vid rättegången.

Medlingsmötets avslutande

- Fråga om eventuellt medföljande vårdnadshavare eller stödperson vill säga något.
- Tacka alla inblandade för deras medverkan.
- Följ parterna till dörren.

Återrapportering

- Fyll i och redigera eventuell medlingsrapport eller annan dokumentation.
- Medlingen återrapporteras formellt till medlingsverksamheten och till åklagare i de fall det behövs. En informell återrapportering görs eventuellt till andra berörda parter.

BILAGA 9

Förslag till utformning av avtalsblankett plus lathund

Datum ..... **Diarienummer** .....

Avtal om gottgörelse

I enlighet med lagen (2002:445)
om medling med anledning av brott

Mellan ..... och .....
har följande avtal ingåtts.

Avtalet gäller under perioden .....

Bakgrund .....

.....

1 § Överenskommelse

NN och NN har kommit överens om följande:

Framtida beteende

NN åtar sig att .....

.....

.....

Arbete

NN åtar sig att .....

.....

.....

Ekonomisk ersättning

NN åtar sig att ersätta .....

Ersättningen är ..... kr.

Ersättningen ska betalas genom insättning på .....

Betalning ska ske genom .....antal insättningar

vid följande tillfällen.....(ange år månad dag).

2 § Tid

Överenskommelse om .....

ska påbörjas den.....och vara uppfyllt senast den.....

3 § Omfattning

Detta avtal är juridiskt bindande och gäller under förutsättning att domstolen inte beslutar om annan gottgörelse. Detta avtal innebär inte någon begränsning i rätten för brottsoffret att ställa krav på gärningspersonen utöver vad som reglerats i detta avtal. Brottsoffret har därmed rätt att ställa krav på gärningspersonen i en eventuell domstolsprocess i form av till exempel ytterligare ersättning.

Detta avtal har upprättats i tre likadana exemplar av vilka parterna och medlaren har fått var sitt.

Ort..... Datum.....

Målsägarens signatur .....

Namnförtydligande.....

Vårdnadshavares/förmyndares signatur.....

Namnförtydligande.....

Vårdnadshavares/förmyndares signatur.....

Namnförtydligande.....

Gärningspersonens signatur .....

Namnförtydligande.....

Vårdnadshavares/förmyndares signatur.....

Namnförtydligande.....

Vårdnadshavares/förmyndares signatur.....

Namnförtydligande.....

God mans signatur .....

Namnförtydligande.....

Lathund

- Fyll i datum och ärendets diarienummer.
- Skriv den period som avtalet gäller.
- Beskriv bakgrunden till avtalet: det kan handla om brottshändelsen och vad parterna har diskuterat och kommit överens om under medlingsmötet.

1 § Skriv vilken slags överenskommelse som parterna har gjort och vad gärningspersonen åtagit sig, under respektive paragraf. Om avtalet handlar om framtida beteende ska du skriva vad det handlar om. Om avtalet gäller arbete ska du skriva vilket arbete det handlar om, hur många timmar det gäller och under vilken tidsperiod gärningspersonen ska arbeta.

Exempel: Kalle har åtagit sig att städa aulan vid tre tillfällen à två timmar under april månad 2007.

Om avtalet gäller ekonomisk ersättning ska du skriva *vad* gärningspersonen ska ersätta och hur stor ersättningen är. Om ersättningen gäller flera saker, till exempel självrisken på skadad cykel och ersättning för förstörd jacka, ska de olika posterna anges. Ange också eventuellt kontonummer som ersättningen ska betalas in på och om det handlar om flera betalningstillfällen. Om det är flera betalningstillfällen ska du också ange vilka datum parterna kommit överens om.

2 § Skriv när avtalet ska börja gälla och när det ska vara uppfyllt i det fall det handlar om arbete eller ekonomisk ersättning. Om flera gärningspersoner är inblandade, glöm inte att förklara att de är solidariskt betalningsansvariga.

3 § Tydliggör för parterna och eventuella vårdnadshavare att avtalet är juridiskt bindande och gäller under förutsättning att domstolen i en eventuellt kommande rättegång *inte* beslutar om annan gottgörelse.

Tydliggör också att avtalet *inte* utesluter en ny överenskommelse mellan parterna eller att brottsoffret kan yrka på ytterligare ersättning i en kommande rättegång.

Avtalet ska finnas i tre likadana exemplar: brottsoffret ska ha ett, gärningspersonen ett och du som medlare ska också ha ett exemplar. Kontrollera att samtliga exemplar är underskrivna. Observera att om det finns en god man, ska denne också skriva under avtalet.

BILAGA 10

Förslag till mall för återrapportering till berörda myndigheter

När ett medlingsärende avslutas ska det av medlaren eller ansvarig på medlingsverksamheten i vissa fall återrapporteras till åklagare. Denna rapportering kan ske muntligt eller i mycket kortfattad skriftlig form.

Detta förslag på rapportmall kan användas som underlag för såväl muntlig som skriftlig rapport.

Återrapportering av medlingsärende

Ärendenummer.....

Gärningsperson (Namn).....

.....

Personnummer.....

Brottsrubricering.....

.....

Datum då ärendet kom till medlingsverksamheten.....

Medling har genomförts ☐

Indirekt medling har genomförts ☐

Medling avbruten ☐ Orsak.....

.....

Lämnat utan åtgärd ☐ Orsak.....

.....

.....

.....

Avtal mellan gärningsperson och brottsoffer har träffats

Skriftligt ☐

Muntligt ☐

Inget avtal ☐

Avtal bilägges denna rapport ☐

Övriga kommentarer .....

.....

.....

Medlarens namn och kontaktuppgifter .....

.....

.....

BILAGA 11

Myndigheter och organisationer

Om denna bilaga

I denna bilaga presenteras de svenska myndigheter och organisationer som på olika sätt berörs av medling. Syftet är att ge en kortfattad inblick i vilken roll de spelar i medlingens utveckling i Sverige och vilket eventuellt stöd de kan bidra med.

Brottsförebyggande rådet (Brå)

Brottsförebyggande rådet är en myndighet för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet. Brå verkar för att brottsligheten ska minska och tryggheten öka i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå arbetar ofta i samverkan med andra myndigheter och har ibland regeringsuppdrag. Ett sådant regeringsuppdrag som Brå har haft är att stödja utveckling, spridning och implementering av medlingsverksamhet i Sverige. Det har Brå gjort genom att fördela finansieringsbidrag för uppbyggnad och utveckling av medlingsverksamheter. Brå har även, fram till och med den 31 december 2007, det nationellt övergripande ansvaret för utbildning, metod- och kvalitetsutveckling för medlingsverksamhet. Handboken *Medling vid brott* är en del i detta. Ett särskilt medlingssekretariat har upprättats vid enheten för lokalt brottsförebyggande arbete. Dit kan man vända sig med frågor som gäller medling, fördelandet av ekonomiskt stöd till medling och om medlingsutbildning.

För mer information och kontakt: www.bra.se

Rikspolisstyrelsen (RPS)

Rikspolisstyrelsen är den centrala förvaltnings- och tillsynsmyndigheten för Polisen. RPS huvuduppgifter är att utföra tillsyn över polisen och verka för planmässighet, samordning och rationalisering. RPS fungerar även som ett stöd och en resurs för de olika polisdistrikten. I det arbetet ingår metodutveckling och att utveckla former för kvalitetssäkring i polisarbetet.

För mer information och kontakt: www.rikspolisstyrelsen.se

Åklagarmyndigheten

Åklagarmyndigheten arbetar med övergripande frågor för åklagarväsendet. Riksåklagaren är högste chef för åklagarväsendet och utövar tillsyn över åklagarverksamheten. För en långsiktig utveckling och tillsyn finns fyra utvecklingscentrum inom åklagarmyndigheten. Riktlinjer finns för hur åklagarna ska hantera medling. Enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL) ska gärningspersonens vilja att genomgå medling särskilt beaktas vid bedömning om åtalsunderlåtelse. Vid Utvecklingscentrum Stockholm drivs ett särskilt projekt om lagstiftningen i LUL, där också frågan om medling aktualiserats.

För mer information och kontakt: www.aklagare.se

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen är nationell expert- och tillsynsmyndighet för verksamhet som rör socialtjänst, hälsoskydd, smittskydd och hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen verkar för att insatserna på dessa områden har god kvalitet och fördelas efter behov. Insatserna ska också vara kostnadseffektiva inom tilldelade resurser och i enlighet med lagstiftningen.

Rollen som expert- och tillsynsmyndighet innebär att Socialstyrelsen genom normering, tillsyn och kunskapsförmedling påverkar huvudmän och yrkesverksamma. Det ingår i Socialstyrelsens uppdrag att främja utvecklingen av metoder och arbetsformer i socialt arbete samt förmedla kunskap om verkningsfulla metoder och arbetsformer. Då det från och med den 1 januari 2008 är obligatoriskt för kommunerna att erbjuda medling, omfattas även medling av Socialstyrelsens uppdrag som tillsynsmyndighet.
För mer information och kontakt: www.socialstyrelsen.se

Sveriges kommuner och landsting (SKL)

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet samarbetar under det gemensamma namnet Sveriges kommuner och landsting (SKL). Medlemmar är Sveriges samtliga kommuner, landsting och regioner. SKL är en intresseorganisation vars uppgift är att bevaka sina medlemmars intressen, främja och utveckla samverkan mellan medlemmarna samt bidra till att utveckla medlemmarnas verksamhet.

För mer information och kontakt: www.skl.se

Länsstyrelsen

Det finns 21 län i Sverige. Varje län består av flera kommuner. Länsstyrelsen är den myndighet som är med och bestämmer i länet. Chefen för länsstyrelsen kallas landshövding. Det finns en länsstyrelse och en landshövding i varje län. Ett uppdrag som länsstyrelsen har är att kontrollera att kommunerna i länet följer de lagar och regler som gäller.
För mer information och kontakt: www.lst.se

Kriminalvården

Kriminalvården är en myndighet och del av rättsväsendet. Kriminalvårdens uppgift är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Kriminalvården ansvarar för häkten, fängelser och frivård. Kriminalvården ska bedriva ett aktivt påverkansarbete för att dömda för brott efter straff inte ska återfalla i brottslighet.

För mer information och kontakt: www.kriminalvarden.se

Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten har som övergripande mål att främja brottsoffers rättigheter, intressen och behov. En av myndighetens uppgifter är att besluta om brottsskadeersättning från staten. Sådan ersättning är möjlig om den dömde gärningspersonen inte kan betala skadestånd, eller är okänd och om det inte finns försäkring som täcker skadan helt. Rätt till brottsskadeersättning finns främst när ett brott har lett till personskador (fysiska eller psykiska) och när brottet har inneburit en allvarlig kränkning av brottsoffrets person, frihet eller frid. Sådana brott är till exempel olaga hot, misshandel och rån. Via myndighetens servicetelefon, nummer 090-70 82 00, kan man få råd angående skadestånd och brottsskadeersättning, liksom information om brottsoffers övriga rättigheter. Dessa är också viktiga att beakta i samband med medling. För att en medling ska fungera måste ett minimikrav vara att den inte leder till någon rättsförlust för brottsoffret, liksom att denne inte kränks på annat sätt.

För mer information och kontakt: www.brottsoffermyndigheten.se

Brottsofferjourernas riksförbund (BOJ)

Brottsofferjourernas Riksförbund (BOJ) är en ideell organisation. Riksförbundet arbetar för bättre villkor för brottsoffer. Arbetet baseras på internationella konventioner avseende mänskliga rättigheter. BOJ har drygt 100 lokala brottsofferjourer runt om i landet. Brottsofferjourerna ger praktisk hjälp och emotionellt stöd till brottsoffer och vittnen. Riksförbundet har kunskap och kan ge svar och råd till medlingsverksamheter gällande brottsofferperspektivet vid medling. De lokala brottsofferjourerna kan informera och motivera brottsoffret att delta vid medling samt ge brottsoffret stöd vid genomförandet av medling.

För mer information och kontakt: www.boj.se eller Brottsofferjourernas telefoncentral, telefon 0200-21 20 19.

Adresser till andra relevanta myndigheter:

Barnombudsmannen: www.bo.se
Skolverket: www.skolverket.se
Barn- och elevombudsmannen: www.skolverket.se

Referenser

Skriftliga referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Medling vid brott i Sverige under 2000-talet*. Rapport 2005:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Utbildningspärm för blivande medlare*.

Eskilstuna Medlingsverksamhet (2006). *Medlingshandbok*.

European forum for victim services (2005). Statement on the position of the victim within the process of mediation.

Informationsmaterial från Brottsoffermyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten samt medlingsverksamheterna i Skåne NOSAM, Uppsala och Eskilstuna.

NOSAM Medlingsverksamhet (2006). *Medlingshandbok*.

Mirsky, Laura (2003). *Albert Eglash and Creative Restition: A Precursor to restorative Justice*. International Institute for Restorative practices. Internet www.restorative practices.org

Sherman, L och Strang, H (2004). *Restorative Justice:What we Know and How We Know It*. Jerry lee program on Randomized Controlled Trials in Restorative justice. Working paper.

SOU 2000:105. *Medling vid ungdomsbrott*. Betänkande av Utredningen om medling vid ungdomsbrott. Stockholm. Fritzes.

Stakes (2000). *Handbok för medlare i brott och tvistemål*. Handböcker 39. Saarijärvi: Stakes forsknings- och utvecklingscentral för social- och hälsovården.

Uppsala Medlingsverksamhet (2006). *Medlarpärm*.

Åklagarmyndigheten. *Projektgruppens rekommendationer, 2007, nr 1*. Medlingens betydelse vid åtalsunderlåtelse.

Lagtexter

Arkivlag (1990:782)
Lag (2002:445) om medling med anledning av brott
LUL (1964:167) lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
Sekretesslag (1980:100)
Socialtjänstlag (2001:453)
Personuppgiftslag (1998:204)

Muntliga referenser

Ann-Christine Ljungblom, Medlingsverksamheten i Eskilstuna
Bo Hägglund, Rikspolisstyrelsen
Gudun Nordborg, Brottsoffermyndigheten
Hans Klette, Brottsofferjourens riksförbund
Jan Stenberg, Medlingsverksamheten i Uppsala
Marie-Louise Ollén, Åklagarmyndigheten, Stockholm
Martin Ring, Medlingsverksamheten i Skåne (NOSAM)
Peter Jonsson, Åklagarmyndigheten, Umeå